

C-uppsats, sociologi HT 2006
Mälardalenshögskola

FÖREKOMMER etnisk DISKRIMINERING
I
STOCKHOLMS TINGSRÄTTS
DOMSLUT?

Författare: Catarina Ackell
Handledare: Mekuria Bulcha

SAMMANFATTNING

Sverige är ett land som aktivt arbetar mot rasism och diskriminering, detta genom åtgärder och upplysning i skola, arbetsplatser och andra samhällsområden. Trots det upplever Svenska invandrare fortfarande diskrimination inom flera olika förhållanden. För att komma åt orättvisor i samhället måste man först påvisa vart de förekommer och där vid sätta in resurser. Min undersökning granskar därför domslut i Stockholms tingsrätt med hänsyn till sociala omständigheter och tidigare kriminell belastning, för att se om personer med utländskt påbrå blir hårdare dömda. Vidare har jag diskuterat kring den risksituationen att domare och nämndemän påverkas av att invandrare är överrepresenterade inom vissa brottskategorier och därtill att media framställer invandraren negativt. En missvisande förförståelsen byggs i dessa sammanhang upp om invandraren vilket kan leda till diskriminerande domar.

Kategorisering och stereotypisering har varit mina huvudsakliga teorier för att förstå varför människan diskriminerar och varför det eventuellt förekommer diskrimination, även i en så välutbildad institution som rättsväsendet.

Min studie visar att det förekommer rättfärdigade skilda domslut mellan utländska och svenska personer. Om det beror på ett diskriminerande rättsväsende eller på en ärlig utsaga kan jag bara reflektera kring utifrån teorier, tidigare forskning och samhället i övrigt. Slutsatsen blir tillsist att jag inte i min studie kan påvisa diskriminering, men att man ska utreda eventuellt dold diskriminering och även ett annat tillvägagångssätt för att utesluta diskriminering helt.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	S id.
1. Inledning	1
1.1 Introduktion	1
2. Bakgrund	2
2.1 Diskrimineringsombudsmannen	2
2.2 Oskyldiga i fängelse	3
3. Problemformulering och syfte	4
3.1 Problemformulering	4
3.2 Syfte	4
4. Frågeställningar	4
4.1 Frågor	4
5. Metod	5
5.1 Tillvägagångssätt	5
5.2 Forskningstradition	6
5.3 Metodproblem	8
6. Teori	9
6.1 Kognitiv sociologi	9
6.2 Kategorisering	10
6.3 Stereotyper	10
6.4 Webers teori om status	12
6.5 Illusorisk korrelation	12
6.6 Samband mellan teori och förförståelse	13
7. Tidigare forskning	14
7.1 Utredning om orsaker till diskriminering	14
7.2 Belysning av orättvisor inom rättsväsendet	19
7.3 Forskning kring fördomsfullhet	22

8. Invandrares kriminalitet och medias negativitet	23
8.1 Brottslighet bland personer födda i Sverige och i utlandet	23
8.2 Medias framställning av invandrare	25
9. Rättsproceduren	26
9.1 Rättsförfarandet	26
10. Egen studie	27
10.1 Hermeneutikens riktlinjer i studien	27
10.2 Målbrott	28
10.3 Faktorer som talar för och emot diskriminering	30
10.4 Sammanfattning av jämförande fall	39
11. Avslutande diskussioner	39
11.1 Jämförande med tidigare forskning	39
11.2 Egna reflektioner utifrån aktuella teorier	41
11.3 Slutsats	43
11.4 Vidare forskning	43
11.5 Åtgärder	44
12. Källförteckning	45
12.1 Litteratur	45
12.2 Rapporter	46
12.3 Artiklar	47
12.4 Elektroniska källor	48

1. INLEDNING

1.1 Introduktion

I Sverige har vi under de senaste tio åren dömt två människor till livstidsfängelse för mord, vilka sedan med hjälp av bra advokater och medias påverkan fått resning i sina mål och friats¹. Friats på grund av att de ursprungliga fällande bevisen inte var korrekta eller inte utom rimligt tvivel.

Yasser Askar dömdes för mord, anklagad för att ha medverkat när en man sköts ihjäl 1998 på en pub vid namn "Broder Tuck" i Stockholm. Askar nekade till att han befann sig på platsen för mordet och några bevis för att Askar skulle ha befunnit sig på puben fanns inte heller. Ingen av de hundra vittnen som förhöordes pekade ut Yassar som skyldig. Askar dömdes till livstidsfängelse på indicier. Han frias tillsist när ett felaktigt bevis uppdagas.²

I det andra fallet döms, Joy Rahman 1994 till livstidsfängelse för mord på en äldre kvinna i Stockholm. Nästan tio år senare frias han.³ Anledningen till mordet ansåg man vara en stor summa pengar, 28 000 kronor som kvinnan hade hemma. Hovrätten gick på åklagarens linje som hävdade att Rahman hade ekonomiska problem trots det sparkonto på 120 000 kronor som var skrivet på hans barn. Åklagaren menade att Rahman skulle komma från en sådan kultur där man inte rör sina barns pengar och att Rahman istället skulle ha mördat Märta för 28 000 kronor för att finansiera sitt spel och hasch bruk. Rahman frias när en kvinna påminner om sitt vittnesmål för när mordet begicks. Dessa uppgifter innebar att Rahman friades, eftersom han vid den nya tidpunkten för mordet hade vittne på att han var hemma och sov.

Fallen fick mig att reflektera omkring det faktum att båda inkluderar personer med utländsk bakgrund. Är detta en tillfällighet eller ligger det en allvarlig situation bakom? Kan det vara så att personer med utländsk bakgrund diskrimineras i Sverige i en så allvarlig process som rättsväsendet? Vad är orsaken till denna diskriminering om det förhåller sig enligt ovanstående resonemang? Skapar media en negativ bild av invandare som påverkar nämndemän och domare? Är invandrare överrepresenterade inom brott och leder det till att nämndemän och

¹ S. Wolters, "Lita inte på rättsväsendet", *Journalisten* 2001-12-18 och G. Stenström, "Frikänd, fallet Joy Rahman", 2004

² S. Wolters, "Lita inte på rättsväsendet", *Journalisten* 2001-12-18.

³ G. Stenström, "Frikänd, fallet Joy Rahman", 2004

domare dömer invandrare hårdare? Kan det förhålla sig så att nämndemän och domare i större utsträckning har svenskt ursprung och att detta är till negativ fördel för personer med invandrar bakgrund?

Fall som Yassar och Rahman, bör inte existera oavsett om orsaken är diskriminering eller inte. Dock är min huvudsynpunkt, risken till att det kan ha förekommit diskriminering i fallen och att jag får en rädsla och reflektion omkring detta. Jag hoppas att vi i framtiden ska slippa återtänke kring diskrimination och att dessa riskfaktorer faller ur det moderna samhället. Kanske kan min uppsats bidra till det?

2. BAKGRUND

2.1 Diskrimineringsombudsmannen

Att invandrare känner sig diskriminerade är verklighet. Det görs flertal anmälningar till diskrimineringsombudsmannen årligen. Av de anmälningar som görs mot domstolar fördelar sig 60 procent mot tingsrätten och 30 procent mot hovrätt. Mellan åren 1997-2002 inkom 216 anmälningar som rörde, polis, åklagare, domstol och kriminalvård.⁴

Rapporten visar att det är större risk att diskrimineras desto längre ifrån Sverige man har sitt ursprung. Anmälningar visar att invandrare inte känner sig trodda inom rättsväsendet och att de kontrolleras och döms hårdare än etniska svenskar. Det är också av nackdel att tillhöra en religiös minoritet.

De flesta diskrimineringsanmälningar görs mot polisenheten. Anmälningarna beskriver situationer där personer med utländskt påbrå inte känt sig trodda att de upplevt att de blivit bemötta på ett nedlåtande sätt, med anledning av att de har ett annat ursprung än det svenska. Flera fall inkluderar invandrare som blivit oskyldigt misstänkta och som blivit utsatta för onödigt våld.

Jag tycker det är av vikt att påpeka att DO inte kan utreda anmälningar själva, utan i vissa fall och att de har begränsade befogenheter. DO: s uppgift är endast att hänvisa vidare till en annan instans. DO anser själva att de brister i sina prioriteringar av att utreda anmälningar.

⁴ Ombudsmanen mot etnisk diskriminering, "Etnisk och religiös diskriminering inom rättsväsendet", Stockholm 2002

För även om DO inte har möjlighet att gå in att påverka enskilda fall så kan man jobba för att upplysa om problem och ge förslag på generella förändringar. DO menar att bristen delvis beror på tidsbrist.

Följande är ett fall som inkommit till DO. I domen har domstolen beslutat att den tilltalade ska utvisas.

”XX har visserligen varit bosatt här i riket sedan tio år. Hans anknytning till det svenska samhället kan emellertid inte sägas vara särskilt starkt. Han synes inte ha lärt sig svenska språket och han biträdades vid huvudförhandlingen av en tolk.”⁵

Mannens advokat som gjorde anmälan till DO, menar att domstolens resonemang är diskriminerande då de lagt mannens språkliga brister till grund för utvisningen.

2.2 Oskyldiga i fängelse

I en artikel i tidskrift för kriminalvård 2005, skriver Gunnar Engström om situationen kring resningsansökningar. Varje år kommer det in omkring 300 resningsansökningar. Från och med 1997 och framåt är det ungefär tio resningar per år som beviljas resning. Ansökningarna om resning började öka från och med 70-talet. Det har blivit allt vanligare att det är de dömda själva som ansöker om resning och inte riksåklagaren. Anledning till varför resningsansökningar ökar kan bero på dagens DNA-teknik och medias uppmärksamhet kring fall. I Sverige och i de flesta andra länder ska den misstänkta vara skyldig bortom all rimlig tvivel för att kunna bli dömd. I artikeln skrivs det att felaktiga domar kan bero på resursbristen på landets domstolar. Detta leder till att man har ont om tid att överväga domen. Advokaterna Githa Hadding-Wiberg och Göran Lambertz bekräftar detta i artikeln.

I artikeln nämns medias roll, som tredje statsmakten. Advokaten Göran Lambertz menar att media har blivit en säkerhetsventil för människor som inte har någon annanstans att vända sig. Han anser att det är viktigt att media släpps in i rättsväsendet. Media är dock inte enbart positivt. Publiceras bilder på misstänkta för tidigt kan det skapa problem med identifieringsuppgifter. Den avgörande skillnaden mellan medias och åklagares arbetsmöjligheter är att åklagaren inte har rätt att ta upp en förundersökning om ett fall vunnit

⁵ Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, ”Etnisk och religiös diskriminering inom rättsväsendet”, Stockholm 2002:4

laga kraft utan särskilda skäl, så som nya bevis. Media kan däremot undersöka och granska redan slutna fall⁶.

3. PROBLEMFÖRMULERING OCH SYFTE

3.1 Problemformulering

Rättsväsendet består av mänskliga personer, vilket innebär att man inte kan utesluta den mänskliga faktorn. Människan kan inte vara fullkomligt korrekt. Vi begår misstag, påverkas, reflekterar och överväger. Detta kan vi inte utesluta från rättsväsendet, eller samhället i övrigt. Däremot är det av ytterst vikt att påvisa alla människors rätt och väg till förutsättningar i det svenska samhället och därmed motarbeta negativa mänskliga beteenden. Därför vill jag forska om invandrades eventuella utsatthet inom rättsväsendet.

3.2 Syfte

Jag vill påvisa att invandrare till viss del är överrepresenterade inom brott och att invandrare framställs negativt i media och hur detta eventuellt kan vara till negativ fördel för invandraren i en rättegång. Därefter vill jag med hänvisning till min egen studie avväga om personer med invandrar bakgrund döms hårdare i domstol, jämfört med ursprungliga svenskar som begått liknande brott.

4. FRÅGESTÄLLNINGAR

4.1 Frågor

Döms personer med utomnordiska namn hårdare än personer med svenska namn i stockholmstingsrätt?

⁶ G. Engström, "Sitter oskyldiga i fängelse", *Tidskrift för kriminalvård*, 2005:3-4.

5. METOD

5.1 Tillvägagångssätt

Fördomar, etnicitet, polisarbete, rättsarbete och kriminalitet är omfattande begrepp, men för att tillmötesgå frågeställningen i min uppsats har det varit viktigt för mig att sätta mig in i dessa material. Jag har läst flertalet artiklar och annan litteratur som belyser dessa ämnen. Den litteratur som varit mest relativ för mitt arbete har jag valt att referera till, kortfatta och nämna i denna uppsats.

Frågeställningen om personer med utomnordiska namn blir hårdare dömda än personer med svenska namn har jag studerat genom studera domslut i stockholmstingsrätt. Därefter har jag jämfört resultatet med tidigare forskning och reflekterat där om med ytterligare hänvisning till teorier och även studier om invandrades kriminalitet och medias framställning om invandraren.

Min undersökning av domslut har skett på Stockholms tingsrätt. Granskningen har inkluderat män som är födda på 1970-80 talet.

Avklarade domar är öppna för allmänheten. Vilket innebär att vem som helst har rätt att studera rättsliga fall. I Stockholmstingsrätt finns det fyra avdelningar där man kan be att få bläddra igenom pärmar med brottsmål. Domarna är inte sorterade efter vilket brottsfall som föreligger utan efter datum. Jag koncentrerade mig på att gå igenom fall som sorterats under tiden 2006-01-01 till och med 2006-07-01. Detta har inneburit flera hundra fall, som jag genomgått för att specifikt finna diskriminering eller orättvisa domar.

Min första tanke var att ta ut femtiofall av förstagångs förbrytare med invandrarnamn och femtiofall av förstagångsförbrytare med typiskt svenska namn. Utifrån detta utläsa om det är vanligare att de med utländska namn oftare tilldöms strängare straff än de med svenska namn. Efter att jag studerat flertalet domar upptäckte jag att detta tillvägagångssätt inte gav resultat. Första gångs förbrytare dömdes i samtliga fall till snarlikt straff. Det vill säga villkorlig dom och dagsböter.

Jag förstod att jag var tvungen att söka efter diskriminering där lagen ger ett bredare underlag för domare och nämndemän att döma olika i olika fall. Jag har därför sökt i målbrott under samma tidsperiod som ovan nämnda men där personerna inte är första gångs förbrytare, utan har tidigare domar mot sig. Jag har dock inte inkluderat personer med tung kriminell

belastning då dessa personer verkar dömas snarlikt i samtliga fall. Denna gång sökte jag som tidigare främst bland stöldbrott, men sidobrott kan förekomma som narkotika innehav och påverkan, våld mot tjänsteman och motvärn eller vapeninnehav. Jag granskade därtill brottsmål som narkotika innehav och misshandel. När jag bara studerade utslaget i domen fick jag för lite underlag att gå på, därför valde jag istället att läsa igenom hela brottsmålet. Det vill säga tidigare straff, socialsituation och tillvägagångssätt av brottet.

För att få en snabb överblick av de jämförande fallen har jag valt att göra en enkel översiktstabell. "Brott", avser vad personen har blivit dömd för, "belastningsregistret" hur många tidigare domar den dömda har på sig och "häktningstid" hur många dagar personen varit häktat i samband med brottet. För att få en snabb uppfattning av den dömdas sociala situation har jag valt följande rubriker, "eget boende" och "arbete". Där eget boende innebär en fast adress för den dömda och arbete en fast anställning. "Yrkat missbruk" förklarar om den dömda har hänvisat till narkotika missbruk för chans till vård istället för fängelse. "Påverkad vid tillslag", avser om den tilltalad varit påverkad av narkotika vid tillslaget. "Straff" visar vilket straff som utdöms. Det är viktigt att påpeka att det inte i alla domslut tydlig görs samtliga omständigheter. Jag har då valt att införa "framkommer ej".

Den översta raden avser den person med ett utländskt namn, således utländskt påbrå. Den undre raden avser personen med svenskt namn. Detta markeras med ett "U", samt "S", i första rutan i raden.

Jag har vid presentation av domar valt att inte nämna namn på dömda personer. Helt enkelt för att jag tycker det är olämpligt ur en etiskständpunkt.

Det har varit av intresse för mig att även studera följande faktorer, som jag tror är av vikt för att belysa min teori. Hur vida invandrare eventuellt är överrepresenterade inom kriminalitet, hur media framställer invandraren och om personer med utländsk bakgrund är representerade bland nämndemän och domare. Dessa förhållanden borde alla vara medverkande krafter till den eventuella diskrimineringen inom rättsväsendet. Har domare och nämndemän en förförståelse att invandrare oftare begår brott än svenskar, invandraren beskrivs negativt i media och yrken som domare och nämndemän i större utsträckning innehas av personer med typiskt svenskt ursprung, torde det vara risk att diskriminering förekommer.

5.2 Forskningstradition

Jag har valt att arbeta utifrån hermeneutikens forskningstradition. Hermeneutiken klargör begreppen, förståelse och tolkning och hur man uppnår dessa begrepp.

Hermeneutiken påpekar även de problem som uppstår när man tolkar fenomen som, beteendemönster, normer, regler, värderingar och förväntningsmönster. Fenomen som jag kommer att uppmärksamma i denna uppsats. Fenomen som är vanligt att man tolkar inom sociologin.⁷

Hermeneutiken menar, att människan själv ger sina handlingar och situationer en mening. Vi analyserar och tolkar den värld vi lever i. Vi tolkar både oss själva och andra människor.

Hermeneutiken anser att vi, genom våra uppfattningar om varandra påverkar varandras personligheter, så som vår omgivning uppfattar oss så blir vi. I detta synsätt på människan inkluderar hermeneutiken även samhället. Det vill säga att så som vi uppfattar samhället, så blir det. Detta innebär att samhällsforskare måste förhålla sig till och analysera en värld som redan är tolkad av den kollektiva människan. De måste klargöra om de sociala aktörernas tolkningar är korrekta eller inte. Det viktigaste är att forskaren sätter sig in i aktörernas tolkningar och genom det förklarar aktörernas handlingar.⁸

Förståelse och tolkning av människors beteenden och handlingar kommer ha stor betydelse i min uppsats. Förståelse för hur fördomar skapas och varför eventuellt invandraren skulle dömas hårdare i rätten.

Hermeneutiken är uppdelad i tre synsätt att se på betydelsen av hur människors tolkningar av omvärlden ska påverka forskningen. Ett synsätt är att man helt bortser från människans egna tolkningar och där den professionella forskarens tolkningar är de enda sanna. Tvärt emot det synsättet är där man anser att människans egna tolkningar har störst betydelse.

Sociologen, Anthony Giddens menar att samhällsvetenskapen bygger på en dubbel hermeneutik. Detta synsätt, innebär att forskaren inte ska avstå från de sociala aktörernas egna tolkningar av världen. Däremot ska forskaren ge dessa tolkningar samhällsvetenskapligt språk, genom teoretiska begrepp och djupare förklaring.⁹ Det är genom Giddens synsätt, den dubbla hermeneutiken som jag tänker ta mig an mitt ämne.

⁷ T. Thurén, "Vetenskapsteori för nybörjare", 1993:44

⁸ H-G, Gadamer, "Sanning och metod", 1997:67-70

⁹ N. Gilje, H. Grimen, "Samhällsvetenskapliga förutsättningar", 1995: 175-176

Grund tanken inom hermeneutiken är att vi möter situationer, sammanhang och världen med en förståelse. För förståelsen är nödvändig för att vi överhuvudtaget ska förstå sammanhang. Förståelse gör att vi vet vad det är vi ska leta efter, exempelvis i en text. Inom hermeneutiken hänvisar man sitt tolkningssätt till den hermeneutiska spiralen. Vilket kortfattat innebär att tolkningar alltid motiveras med hänvisning till andra tolkningar. Det finns ingen väg ut ur denna cirkel av tolkningar. Man kan inte ta ett kort begrepp från en situation och förklara det begreppet om man inte har en tolkning utifrån hela situationen. Vilket även innebär att man måste ha det korta begreppet för att få ett sammanhang i den översiktliga tolkningen.¹⁰ Detta har varit mitt förhållningssätt när jag granskat och analyserat domslut och tidigare forskning.

Hermeneutiken förklarar att innebörden i att tolka sammanhang är att ta reda på en underliggande mening eller att förklara något som är oklart på ett tydligare sätt. Tolka är att försöka få fram mening med hjälp av andra och nya uttryck. Den nya texten ska belysa den gamla texten på ett tydligare sätt. Sociologen, Charles Taylor har ställt upp villkor som ett hermeneutik studieobjekt måste uppfylla. Objektet måste vara betydelsefullt. Vilket innebär att det ska handla om mänskliga aktiviteter och resultat utifrån dessa specifika aktiviteter. Studieobjektet måste även ha en mening för oss sociala aktörer.¹¹

Lika viktigt som det varit för mig att söka svar på min frågeställning, har det även varit att försöka uttrycka mig på ett enkelt språk. Min förhoppning är att min uppsats även ska vända sig till den allmänna människan och skapa ett intresse att uppmärksamma detta ämne. Det är i mitt intresse att skapa en debatt om eventuella orättvisor, framförallt bland ungdomar med invandrar bakgrund.

5.3 Metodproblem

Det första problemet som mötte mig i denna studie var frågeställningen. Jag har valt att referera utländska personer till utländska namn i domslut. Jag kan därmed inte med säkerhet veta att min studie omfattar alla personer med utländskt påbrå. Det förekommer givetvis personer som har svenska namn, men som har utländska föräldrar eller farföräldrar. Dessa kan

¹⁰ T. Thurén "Vetenskapsteori för nybörjare", 1993:50-55

¹¹ N. Gilje, H. Grimen "Samhällsvetenskapliga förutsättningar", 1995:175-194

då ha ett utländskt utseende som talar emot dem i rätten, men som jag inte kan utläsa i domslutet. I uppsatsen kan jag komma att använda andra begrepp, som ”personer med utländsk bakgrund” eller ”invandrare” men relaterar då till personer med utomnordiska namn.

Mitt urval är påverkat av begränsad tid för uppsats arbetet. Vid ett längre forskningsperspektiv skulle man kunna ha fler domar och även göra uppföljning vid andra domstolar än bara, Stockholms tingsrätt. För att se att resultatet stämmer även med övriga Sverige. Min avgränsning gäller även ålder och brottsmål. Vilket innebär att mitt resultat eventuellt inte skulle vara representativt för övriga brottsmål och åldersgrupper.

Det är viktigt att påpeka att mina bristande kunskaper i juridik kan ha bidragit till att jag inte kunnat utläsa domar rätt eller att jag missat viktiga faktorer i domar, likväl som jag kan ha missförstått samband. Dock anser jag att jag läst på och skaffat mig kunskap i detta ämne. Vidare vill jag framhålla att människor tolkar information på olika sätt. En annan forskare skulle få ut samma resultat i liknande undersökning, men kanske ifrågasätta mitt resonemang. Vilket innebär att reliabiliteten i uppsatsen eventuellt kan vara svag. Reliabiliteten handlar om hur vida en ny undersökning med samma frågeställningar och undersökning skulle leda till ett likadant resultat.¹²

6. TEORI

6.1 Kognitiv sociologi

Den kognitiva socialpsykologin har utvecklats ur gestaltpsykologin och fenomenologin.¹³ Inom den kognitiva forskningen försöker man beskriva hur vi människor uppfattar något, hur vi tänker, får föreställningar och bildar begrepp i förhållande till den verklighet som vi lever i. Två fenomen är grundläggande för kognitiva forskare, mentalrepresentation och mentalbearbetning. En mental representation är en händelse som vi har kvar i vårt medvetande. Mental bearbetning är när vi uppfattar något och hur våra tankar leder till handling. Den kognitiva forskningen betraktar oss människor som rationella och medvetna varelser, som har förmågan att perceptuellt och kognitivt omforma omvärlden vi lever i.¹⁴

¹² S. Merriam, ”Fallstudie som forskningsmetod” 1994: 181

¹³ B. Angelöw, ”Introduktion till socialpsykologi” 2000

¹⁴ Ibid. 2000: 41-43

En gren inom den kognitiva forskningen är social kognition. Socialkognition inriktar sig på den mänskliga världen, medan kognition i allmänhet är hur vi upplever abstrakta saker omkring oss som exempel, en stol, ett träd, en säng. Inom social kognitionen studerar man de mentala processer som ligger till grund för vår uppfattning om andra. Uppfattningar som vi bildar oss utifrån våra egna iakttagelser, eller efter andras uppgifter om dem, s. k socialperception. Socialperception, tillsammans med generella stereotyper ger oss grunden för vår sociala bedömning om andra människor. Socialperception och sociala bedömningar påverkar sedan hur vi bemöter våra medmänniskor.¹⁵

6.2 Kategorisering

Inom socialkognition förklarar forskare med hjälp av begrepp och teorier hur vi bildar våra uppfattningar, reagerar och bemöter andra människor. Person och objekt kategoriseringsteorin är ett sådant begrepp.¹⁶

Vi lär oss kategorisera redan som barn. Vi måste göra detta för att förstå tingen runt omkring oss. Barnet generaliserar utifrån sina egna erfarenheter, olika kännetecken, egenskaper och tingens likheter. Senare i livet, lär vi oss även genom kulturell överföring om objekt omkring oss. Vilket innebär att kunskapen vidare befordras från andra människor till oss. Vi kategoriserar objekt så som vi kategoriserar människor.

Kategorisering hjälper oss att veta hur vi ska bete oss mot olika människor. Genom att exempelvis kategoriserar sina vänner i olika kategorier som, nära vänner, bekanta och arbetskollegor kan man slippa pinsamma situationer. Vi måste kanske i vissa avseenden bete oss formellt medan vi med goda bekanta kan släppa på formalitet och ändå inte uppfattas som konstiga eller oseriösa.

Kategorisering gör att vi kan organisera och sortera den enorma mängd information som vi möts av genom att, känna igen återkommande inslag och sätta förväntningar på sociala

¹⁵ S.T Fiske & S.E Taylor, *Social Cognition*, New York McGraw Hill
1991: 327

¹⁶ P. Hinton, "Stereotyper, kognition och kultur", 2003

företeelser¹⁷. Kategorisering gör följaktligen att vi underlättar för hjärnan att fatta beslut och analysera i onödan. Vilket innebär tid och tankeresurser för människan.¹⁸

På grund av omständigheter är vissa kategorier mer påtagliga än andra. När vi möter människor i vardagen, så lägger vi först märke till fysiska egenskaper som, hudfärg, kön, kläder, ålder. Sammanhanget som vi möter människor i påverkar också vilka egenskaper vi fokuserar på hos den individen. Vissa kategorier är mer påtagliga på grund av att de nyligen varit aktiverade. Exempelvis, om man nyligen läste en negativ artikel eller sett ett negativt nyhetsinslag om en person ur en specifik kategori.

Tyvärr är människans kategorisering inte bara positiv. Kategorisering kan leda till att vi automatiskt tänker och handlar diskriminerande utan att vi själva har för avsikt att vara det och utan att vi är medvetna om det¹⁹.

6.3 Stereotyper

En stereotyp uppstår när vi tror att alla människor som tillhör en viss samhällsgrupp är likadana i alla avseende. Vi glömmer att det finns variationer inom de specifika kategoriseringsgrupperna, att alla människor är individer.²⁰

Vi tilldelar grupper olika egenskaper, skapar oss föreställningar som både är sanna och osanna. Stereotyper är dels skapade av oss själva och våra egna erfarenheter och dels av hur andra skapat bilden av just den gruppen eller personen. Det innebär att alla har ett ansvar för hur en grupp eller person uppfattas. Vuxna ger sina barn sina erfarenheter av människor i deras omgivning, media visar sin syn på människor och enskilda personer. All omgivning ger oss vägledning för att skapa stereotyper.

Det är också bevisat att vi har lätt att tycka som andra som tillhör vår samhällsgrupp, vänner, bekanta, media, kultur. Vi till skriver oss en egen grupp och människor utanför denna grupp

¹⁷ Ibid. 2003: 7-11, 57

¹⁸ Hamilton och Troiler, "Stereotypes and stereotyping: An overview of the cognitive approach" i Prejudice, discrimination and racism, 1986

¹⁹ W. Lippman, "Public Opinion" 1922

²⁰ P. Hinton, "Stereotyper, kognition och kultur" 2003

blir således främlingsgruppen. Vi har en positivare inställning till egengruppen. Genom att ha denna sämre inställning till utanförgruppen skapar vi en starkare social identitet.²¹

Att vi kvarhåller osanna stereotyper beror på att vi anser att, det måste ligga någon sanning i en uppfattning som är väldigt utbredd. Finns det dessutom ett exempel att referera till som stödjer den oriktiga bilden blir stereotypbilden ännu starkare.²²

6.4 Webers teori om status

För att visa hur vi väljer grupptillhörighet och identitet vill jag dra en parallell till Max Webers teori om klasskonflikter. Max Webers teori om socialskiktning är en utveckling från Karl Marx teori om klasskonflikt. Max ansåg kortfattat att den klass hörighet man har beror på hur mycket, och om man ägde produktionsmedel. Weber utvecklade denna teori och menade att man inte bara kunde se till ägandet. Weber ansåg att det även inkluderas vilken yrkesprofession man tillhör, exempelvis advokat, läkare, lärare. Weber delade in människor utefter två andra aspekter som han kallade parti och status.

Med partibildning menade Weber att, gemensamma intressen och syften kunde föra människor samman över de ekonomiska skillnaderna och få människor att känna gemenskap med varandra. Ett parti kunde exempelvis innebära att man hade samma religiösa intressen. Begreppet status innebär att människor tilldelas grupper efter hur vi tillskriver varandra olika anseenden eller prestige. Olika status grupper kan vara beroende av etnicitet, språk, religion.²³

6.5 Illusorisk korrelation

Ur olika grupptillhörigheter skapade Hamilton teorin om illusorisk korrelation.²⁴ Illusorisk korrelation uppstår om folk tror att det förekommer ett samband fast att det inte gör det. Exempelvis, om man hänvisar till att människor med stora fötter alltid är långa, eller med

²¹ Ibid. 2003: 11-23

²² J.C Brigham, "Ethnic stereotypes" 1971

²³ M. Weber, "The Theory of Social and Economic Organization" 1947

²⁴D.L. Hamilton & T.K . Troiler," Stereotypes and stereotyping: An overview of the cognitive approach", i Prejudice, discrimination and racism 1986

koppling till min egen studie att om man är invandrare är man kriminell. Kortfattat att två fenomen samvarierar, även om de inte stämmer överens med verkligheten.

Illusorisk korrelation är av vikt när man analyserar minoritets grupper. Risken för illusorisk korrelation är extra stor om en majoritetsgrupp sällan träffar personer från en minoritetsgrupp och om någon från en minoritetsgrupp gör något framträdande. Distinkta händelser drar till sig extra uppmärksamhet och man kommer ihåg dem bättre.²⁵

6.6 Samband mellan teori och förförståelse

Ovanstående beskrivna begrepp och teorier styrker min förförståelse om att det finns en risk att domare och nämndemän dömer människor med utländska namn hårdare än personer med svenska namn.

Person - och objekt kategoriseringsteorin är speciellt intressant för min studie eftersom man menar att människan inte själv behöver anse sig vara fördomsfull, men ändå handlar efter negativa stereotyper. Det här tror jag har stor betydelse för att jag ska kunna applicera denna teori på en högutbildad yrkesgrupp som domare. Jag har svårt att tänka mig att denna yrkesgrupp med sin utbildning och medvetenhet i ämnet med uppsåt diskriminerar någon.

Enligt teorierna skulle risk finnas att man dömer personer med osvenska namn hårdare, dels på grund av att domare och nämndemän känner starkare grupptillhörighet till personer med svenska namn. Förutfattat att människor med invandrar bakgrund inte är representerade inom rättsväsendet. Dels om domare och nämndemän har en uppfattning av att invandrare oftare är kriminella än svenskar och att invandraren upplevs förekomma eller oftare förekommer inom kriminalitet. Då skapas en negativ förförståelse som skulle kunna påverka domare och nämndemän i rätten. Eftersom kategorisering effektiviserar oss borde det även vara så att risken för diskriminering ökar om domstolarna har mycket att göra.

²⁵ P. Hinton, "Stereotyper, kognition och kultur" 2003: 67-68

7. TIDIGARE FORSKNING

7.1 Utredning om orsaker till diskriminering

Forskare har intresserat sig för diskriminering och fördomar sedan länge, trots det har forskning kring orättvisor inom rättsväsendet varit begränsade. Inte förrän på 2000-talet har forskare uppmärksammat ämnet och gjort en del studier. Även om ämnet på senare tid har beaktas nämner flertalet forskare i sina texter att deras studier inte är djupgående och att det behövs mer omfattande studier i ämnet. Utredning om makt, integration och strukturell diskriminering tillsattes efter ett regeringsbeslut 2004.²⁶ Uppdraget var att undersöka vilka orsaker som ligger bakom strukturell och institutionell diskriminering mot personer med annan etnicitet eller religion än den svenska. Syftet var att skapa en diskussion om åtgärder mot strukturell diskriminering.

Redaktör för utredningen är forskare Jerzy Sarnecki. Han menar att diskriminering inom rättsväsendet är en följd av mellaninstitutionella effekter. Vilket innebär att diskriminering växer och påverkar från andra samhällsområden. Exempelvis genom att media uppmärksammar invandrades brottslighet, påverkar detta i sin tur att polis, domare och nämndemän dömer invandrare hårdare.

Den första studien i utredningen, ”Diskriminering i vittnessammanhang; resultat från ett socialkognitivt forskningsprojekt” vill belysa om det förekommer diskriminering i vittnessammanhang. Forskarna, Lindholm och Bergvall som skrivit studien har utgått ifrån forsknings traditionen, socialkognition. De menar att människan har automatiska tendenser när vi tänker och agerar vilket leder till att vi diskriminerar, även om vi inte är medvetna om det eller har det som avsikt. Torun Lindholm och Sylvia Bergvall hänvisar dels till tidigare experiment som gjorts av andra forskare och dels till sina egna experiment i studien.

Följande händelse var inspiration för Lindholm och Bergvalls studie. I USA sköts en man ihjäl av fyra vita civilklädda poliser. De avlossade tillsammans 41 stycken skott mot en svart man. Det visade sig att mannen var oskyldig. Poliserna hade förväxlat mannen med en annan svart man som var efterlyst för våldtäkt. Poliserna hade börjat avfira skott mot den svarta

²⁶S. Jerzy, Är rättvisan rättvis? Statens offentliga utredningar 2006: 30

mannen då han drog fram sin plånbok, vilket polisen trodde var ett vapen. Den svarta mannen hade aldrig tidigare begått brott. De fyra poliserna blev friade.

Många ansåg att poliserna aldrig hade misstolkat situationen om mannen varit vit. Situationen kan förklaras utifrån negativa stereotyper. Vilket i detta fall innebar att poliserna utifrån sina tidigare erfarenheter i Bronx då de ofta möter kriminella med svart hudfärg, dömde även denna svarta man som kriminell. Deras inlärd intuition blev således att skjuta omgående.²⁷

Efter denna dödsjutning gjordes två experiment i USA. En grupp med vita deltagare skulle skjuta på svarta och vita män i ett dataspel. Testet gick ut på att, en del av dessa individer inte bar vapen, utan istället bar på andra ofarliga föremål. Resultatet blev att testpanelen dödade fler oskyldigt svarta män och att de friade fler vita män. Resultatet sa dessutom att testpanelen avfyrade sina vapen snabbare mot de svarta männen än mot de vita männen med vapen.²⁸

I det andra experimentet lät man deltagare se en kort film där två manliga studenter diskuterar. Under diskussionen knuffar den ena studenten till den andra. Filmen gjordes i två versioner. I den ena filmen knuffar en vit student till en annan vit student. I den andra filmen tilldelar en svart student en knuff mot en vit student. Resultatet visade att de som såg kortfilmerna ansåg att, när den vita studenten knuffade den andra vita studenten så var det på skämt. När studenten som var svart knuffade till den vita studenten, ansåg undersökningsgruppen att knuffen var hotfull.

Varför de olika studenterna hade knuffat till sina studentkamrater ansåg deltagarna berodde på olika anledningar beroende på om den som knuffade var vit eller svart. Den vita studentens knuff ansåg man berodde på att situationen var hetsig. Den svarta studentens knuff refererade man istället till hans våldsamma karaktär.

Undersökningen stödjer teorin om att man dömer människor efter den erfarenhet och bild som man har av olika människor. I detta fall att svarta skulle vara mer våldsbenägna och oftare kriminella än vita personer.²⁹

För att belysa att deras teori även omfattar svenska individer uppförde Bergvall och Lindvall en egen studie. De iscensatte ett rån i en matvarubutik, som filmades från en

²⁷ T. Lindholm och S. Bergvall, "Diskriminering i vittnessammanhang; resultat från ett socialkognitivt forskningsprojekt" i J. Sarnecki, Är rättvisan rättvis? *Statens Offentliga Utredningar* 2006:30

²⁸ Ibid. 2006:30 S id:43,44

²⁹ Ibid. 2006:30 S id:44,45

övervakningskamera. I den ena filmen var mannen som utförde rånet vit och i den andra var mannen utländsk. Männerna utförde rånen exakt likadant och var identiskt klädda. Den person som satt i kassan var vit och kom under scenariot till skada.

Svenska deltagare i studien ansåg att den utländska personen, som utförde rånet var mer våldsam. De deltagare som hade invandrar bakgrund ansåg att den vita rånaren var mer våldsam. Detta visar att vi har lättare att döma människor som inte har samma grupptillhörighet som oss själva.

Däremot tenderade undersökningsgruppen, vare sig de var svenskar eller hade utländskt påbrå att peka ut oskyldiga invandrare oftare vid en aktuell konfrontation. Detta oavsett om den som utfört rånet var utländsk eller inte. Detta borde vara en orsak av förväntningssamband. Vilket innebär att man tar beslut efter den förförståelse som man har.³⁰

Rånen iscensattes även för polisaspiranter och poliser med erfarenhet. Aspiranterna visade samma tendenser som den civila undersökningsgruppen. De dömde oskyldiga invandrare oftare än svenskar och var hårdare i sina bedömningar av den utländska förövaren. I likhet med polisaspiranterna och de civila deltagarna tenderade även de erfarna poliserna att peka ut oskyldiga invandrare oftare än oskyldiga svenskar.³¹

Bergvall och Lindholm gjorde även ett experiment angående vittnets prov. Olika svenska personer fick en händelse upp spelad för sig som de sedan skulle återberätta så detaljerat som möjligt. Ur den svenska gruppen kunde polis och domare lätt urskilja vilka som mindes bra och vilka som mindes situationen sämre. Samma händelse utspelades för personer med invandrarbakgrund. I denna grupp hade däremot polis och domare svårt att urskilja vilka som mindes bra och vilka som mindes dåligt. I invandrarnas fall bedömde man trovärdigheten som låg även om personen beskrivit händelsen sakligt.

Detta resultat innebär att en person som har dålig eller sämre svenska har svårt att övertyga poliser, nämndemän och domare om sin tillförlitlighet. Det ska tilläggas att resultatet även i denna studie kan bero på negativa förväntningar och inte enbart på att personen har svårt att uttrycka sig på svenska.

³⁰ Lindholm och Bergvall, "Diskriminering i vittnessammanhang; resultat från ett socialkognitivt forskningsprojekt" i J. Sarnecki, Är rättvisan rättvis? *Statens Offentliga Utredningar* 2006:47-52

³¹ Ibid. 2006:30 s id: 52-57

Bergvall och Lindholms slutsats blir att det finns belägg för att, negativa stereotypa uppfattningar om vissa etniska grupper ökar sannolikheten för att dessa grupper ska utsättas för negativ särbehandling.³²

Vidare utreder forskare Johan Kardell i samma rapport, om personer med utländsk bakgrund blir diskriminerade inom rättsväsendet. Syftet är att med hjälp av data om samtliga skäligen misstänkta och lag förda för brott i Sverige under ett år, om personer med andra etniska tillhörigheter än majoritet befolkningen, döms hårdare eller oftare till straff. Och om det finns skillnader i resultatet av brottmisstankar.

Man har använt sig av 317 250 brottmisstankar och 51 380 domslut från tingsrätt år 2003. Resultatet har man analyserat med hjälp av frekvens och korstabeller.³³ Resultatet har också jämförts med personens utbildning, inkomst och sysselsättning. För att räknas som utländsk i rapporten har minst en av föräldrarna varit utomlands född. För att kategoriseras som svensk ska man vara född i Sverige och ha svensk födda föräldrar.³⁴

Man kommer i studien fram till att fall med personer med utländsk bakgrund oftare läggs ner efter förundersökningen, än fall med svenska personer. Detta menar Kardell, troligtvis beror på att det förekommer diskriminering vid polisingripande, som man på sätt och vis kan säga tillrätta läggs efter förundersökningarna.³⁵ Kardell menar även att invandras överrepresentation inom kriminalitet inte enbart beror på låg socialstatus och högre kriminalitet. Utan är ett led av de orättvisor som invandrare utsätts för på grund av deras etniska tillhörighet. Kardells slutsats blir således att det sker en negativ särbehandling inom hela rättsväsendet av personer som är födda utanför Västeuropa, och en viss särbehandling av alla utländska personer. Kardell menar att diskriminering främst sker inom polisen. Hans slutsats är att allmänheten oftare polisanmäler invandrare vid misstanke om brott än svenskar och att invandrare i högre grad riskerar fängelse än alternativa domar som skyddstillsyn, övervakning eller vård. Denna negativa särbehandling sker främst bland medel grova brott. Kardell anser att med denna påvisade bakgrund kan hävda att invandrare således oftare blir oskyldigt frihetsberövade.³⁶

³² Ibid. 2006:30 s id: 57-63

³³ J. Kardell, ” Diskriminering av personer med utländsk bakgrund i rättsväsendet ” i J. Sarnecki, Är rättvisan rättvis 2006:30 s id: 73

³⁴ Ibid. SOU 2006:30 s id: 72-77, 92

³⁵ Ibid. 2006:30 s id 81-82, 86-87

³⁶ Ibid. 2006:30 s id 94-97

En annan intressant undersökning i den statliga rapporten, ”Är rättvisan rättvis” är den forskaren, Héléna de Rées har gjort angående åklagares och advokaters syn på lika behandling inom domstolen. Rées har intervjuer som grund material i studien. Hon gjorde ett urval på femton advokater, utifrån vart tionde namn från advokatsamfundets lista över brottmålsadvokater i Stockholm och vad femte namn på advokatsamfundet som åtar sig ekobrott mål. Fyra av dessa advokater kunde av olika anledningar inte delta, således genomfördes elva intervjuer. Åklagare utsågs genom att man tog ut två åklagare från åklagarkamrarna i Stockholm City, norr-, väster-, söder ort och södertörn och en åklagare från varje kammare på ekobrottsmyndigheten. Varannan åklagare skulle vara kvinna och varannan man.³⁷

Samtliga av de intervjuade, utom två ansåg att rättens ledamöter påverkas av sina stereotyper. De egenskaper som påverkade rätten var kön, socialtillhörighet och etnicitet. Majoriteten ansåg att en person med icke svensk bakgrund hade negativ effekt på rättens bemötande. Deras språk, uppförande, utseende och åsikter möttes som mindre trovärdiga.

De Rées, har utgått ifrån Bourdieus teori om det symboliska kapitalet för att analysera resultatet.³⁸ De Rées har citerat Bourdieus teori, vilken kortfattat går ut på att människan innefattas i olika sociala fält, där vi genom olika relationer med varandra bygger upp positioner som för oss samman till en specifik grupp. Olika former av positioner kan vara, kön, social tillhörighet, etnicitet, kulturella arv, religiös bakgrund. För att en individ ska erkännas värde inom en socialgrupp krävs det att denne har det symboliska kapital som är av värde för denna specifika grupp.

De Rées menar att man ska se brottmålsprocessen som ett socialtfält där den gemensamma nämnaren är att kämpa för sanning och rättvisa. Den som står tillförsvars måste således ha ett symboliskt kapital av ”rätt” sort för att inte inverka negativt på domare.³⁹ De Rées skriver att vissa etniska grupper relateras till vissa typer av brott. Vilket kan beskrivas som att de är innehavare av ett symboliskt kapital som självförklarar kriminaliteten. Att driva pizzeria, inneha taxiverksamhet är exempel på att inneha fel symboliskt kapital. Dessa yrken kan av rätten påvisa att personen befattar sig med skumma affärer. Bara att vara invandrare, ha ”fel”

³⁷ H. De Rées, ”Åklagares och advokaters syn på likabehandling i domstolen” i J. Sarnecki 2006:30 s id 258

³⁸ Bourdieu, P ”Outline of a theory of practice”, Cambridge: Cambridge Studies in Social Anthropology: 1989,

³⁹ H. De Rées, SOU 2006:30 s id 263-269

religion eller att inte kunna behärska det svenska språket, är att inneha fel symboliskt kapital.⁴⁰ Reés slutsats blir att det är en nackdel att ha utländskt påbrå och stå inför rätten.

7. 2 Belysning av orättvisor inom rättsväsendet

”Likhet inför lagen”, är ett forskningsprojekt som har gjorts av 4 forskare, Christian Diesen, Claes Lernestedt, Torun Lindholm, Tove Petterson som belyser orättvisor inom rättsväsendet. Projektet är indelat i fyra avsnitt, rättsfilosofiskt perspektiv, kriminologiskt perspektiv, processrättsligt perspektiv och socialpsykologiskt perspektiv. Jag väljer att begränsa mig till de två sist nämnda.

Processrättsligt perspektiv, om positiv och negativ särbehandling i straffprocessen är utarbetad av Christian Diesen. Studien bygger på 50 stycken examensarbeten från juriststuderande och hans egen fyraåriga forskning. Vilket innebär flera tusen fall av förundersökningar och domar, Diesen anser ändå att forskningsstudien är begränsad på grund av att studieområdet är så omfattande.

Frågeställningarna har varit om invandrare anmäls oftare, utreds noggrannare, häktas oftare och längre, åtalas oftare, fälls oftare, döms hårdare samt om de behandlas sämre inom kriminalvården?⁴¹

Diesen anser att invandrares överrepresentation inom brott, beror på att man jämför invandraren generellt med svensken. Istället för att av skärma av och jämföra invandrare och svenskar från samma socioekonomiska klasstillhörighet. Då skulle invandrares överrepresentation vara mindre markant. Invandrare överlag, kommer från lägre socialstatus, yrkesverksamhet, boende och utbildning. Denna grupp är överrepresenterad oavsett etnicitet inom kriminalitet.⁴²

Fler förklaringar till invandrares överrepresentation inom brott enligt Diesen, är att invandrares brott är lättare att upptäcka. Han förklarar detta med att personer med resurser har lättare att genomföra brott utan att bli upptäckta. Invandrare kommer i större utsträckning

⁴⁰ Ibid. 2006:30 s id 271-275

⁴¹ C. Diesen, ” Processrättsligt perspektiv, om positiv och negativ särbehandling i straffprocessen”, i Diesen mfl i Likhet inför lagen 2005:187-190

⁴² Ibid. 2005:227

från sämre ekonomiska förhållanden än genomsnittet vilket gör att invandrades brottslighet oftare är av sådana slag att de är i behov av snabba pengar. De gör då ogenomtänkta brott som uppdragas, i större utsträckning än planerade brott.

Invandrare drar lättare till sig uppmärksamhet från brottsplatser eftersom de i denna miljö kan ha svårare att smälta in. Det kan innebära ett företag med anställda där majoriteten av de anställda är svenskar. Fördomar gör att vi relaterar invandrare till brott och gör oss misstänkt samma när vi ser en invandrare på fel plats. Detta gör invandrare mer påpassade och att personer i allmänhet anmäler invandrare i större utsträckning.

När polisen har en okänd förövare söker de och prioriterar spår i den fördomsfulla riktningen. Detta eftersom fördomar kombineras med erfarenhet, exempelvis att en viss grupp begår en viss typ av brott. Polisen har begränsade resurser och vill vara så effektiva som möjligt i medelgrova brott. Det är lättare att spåra och lösa brott där personen är utländsk. Det är större chans att den misstänkta redan finns i brottsregistret som återfallande i liknande brott.

Diesen refererar vidare till en undersökning som gjorts i Göteborgs tingsrätt av socialpolitik, 2003. Av 400 domar var 142 stycken invandrare. Av 24 friande domar avsåg endast två domar personer med utländskt påbrå.

Samma undersökning visade att av de 50 straffade som fick skyddstillsyn, var det endast fem personer som hade invandrar bakgrund. Vilket skulle kunna ge en slutsats att man som svensk har lättare att få mildare dom än som utländsk.

Diesen gjorde en liknande undersökning i Stockholms tingsrätt.⁴³ Resultatet av Diesens studie stödde socialpolitikens slutsats, även om den inte var lika markant.

Diesen menar att det förekommer dels en strukturell diskriminering, vilket innebär att det finns en outtalad norm i systemet. Dels en institutionell diskriminering som bygger på ett omedvetet övervägande hos domare och nämndemän. Detta beror på, anser han att det förekommer en förståelse klyfta mellan människor som kommer från olika kulturer.⁴⁴

Diesens slutsats blir att det förekommer en negativ särbehandling mot personer som har en annan etnisk tillhörighet. Det är således risk för att en misstänkt person med utländsk påbrå kan bli dömd på bevisnings material som inte skulle fälla en misstänkt svensk.

⁴³ C. Diesen, ” Processrättsligt perspektiv, om positiv och negativ särbehandling i straffprocessen”, i Diesen mfl i Likhet inför lagen 2005

⁴⁴ Ibid, 2005: 254-289

Torun Lindholm har skrivit den sista delen i ”Likhhet inför lagen” som är ur ett socialpsykologiskt perspektiv som heter ”Klassiska problem i en modern skepnad”. Titeln syftar på att fördomar alltid funnits men att den i dagens samhälle inte längre är öppen. Öppen diskrimination bekämpar de flesta länder med olika insatser. Lindholm menar att problemet idag ligger i de omedvetna fördomarna. De fördomar som vi inte själva reagerar över att vi handlar efter.

Syftet med studien är att, från ett socialpsykologiskt perspektiv se hur fördomar uppstår och vilka konsekvenser dessa får. Finns det möjlighet att reducera dessa fördomar och hur i så fall hur? I studien har Lindholm använt sig av att förklara problematiken utifrån kategorisering och stereotyper.⁴⁵

I materialet refererar Lindholm till en psykologisk forsknings studie som gjorts med hjälp av funktionell magnetröntgen. Med funktionell magnetröntgen kan man avbilda vad som händer i hjärnan vid olika skeenden. Man lät svarta och vita personer få se bilder på män och kvinnor. Uppgiften var att avgöra om det var en kvinna eller man som visades på bilden. Resultatet blev att bilder på svarta personer aktiverade ångest och rädsla -centrumet hos vita personer och bilder på vita personer aktiverade detta centrum hos svarta personer. Detta skedde trots att personerna menade att de hade en positiv inställning till den s. k utanför gruppen.⁴⁶

Lindholm skriver om ultimata attributionsfelet vilket innebär att vi gärna bortförklarar dumheter ur egen gruppen, medan man med personer i utanförgruppen kopplar en negativ handling till ett permanent beteende. Om någon från utanförgruppen gör något positivt förklarar man det tvärtom med att det var ett undantagsfall. Kontentan blir att man dömer personer från utanförgruppen hårdare än personer från sin egen tillhörighetsgrupp.⁴⁷

Lindholm menar att fördomar är ett invariant förväntningsbeteende som vi skapar oss efter tidigare erfarenheter av utanför gruppen. Detta är ett omedvetet handlingssätt som människan har för att stärka sin egen identitet. Hennes slutsats blir att fördomar kan leda till negativa situationer och resultat för den aktuella minoritetsgruppen.⁴⁸

⁴⁵ T. Lindholm, ”Klassiska problem i modern skepnad” i *Dieses m f l Likhhet inför lagen* 2005:293-294

⁴⁶ *Ibid.* 2005:409

⁴⁷ *Ibid* 2005: 398-403

⁴⁸ *Ibid.* 2005:420

För att bekämpa diskriminering är det viktigt att institutioner är representerade från alla samhällsgrupper. Det är också av vikt att vi förstår hur vi människor fungerar när vi bygger upp negativa fördomar mot andra. Man måste lära sig att se till individen istället för till gruppen. Det är också viktigt att vi tar kontakt med utanförgruppen och lär känna den så vi inte lever efter osanna fördomar.⁴⁹

7.3 Forskning kring fördomsfullhet

Nazar, Akrami, är forskare i psykologi vid Uppsala universitet. I sin avhandling, *The interplay of personality, cognition and social psychology*, som är ett projekt om fördomsfullhet undersöker han vad olika föreningar av gruppstillhörighet, personliga drag och stereotyper kan medföra.

Akrami förklarar olika teorier till fördomar i sin avhandling. Han menar, att man lär sig redan som barn, genom uppfostran, media och kontakt med andra människor hur man bör värdera människor omkring sig. Uppfattningar som man skapar sig som barn är helt oberoende av vad som är rätt och fel i verkligheten. Dessa uppfattningar lagras i minnet och aktiveras när vi kommer i kontakt med stereotypa föreställningar. För människan är det en fördel att ha stereotyper på det sätt att vi förenklar för hjärnan i olika situationer. Vi behöver inte analysera om alla situationer som vi hamnar i.

Att stereotyper sällan är positiva beror på att vi vill stärka den egna gruppstillhörigheten. I och med att vi skapar oss en egen gruppstillhörighet, en plats bland andra där vi passar in och kan identifiera oss med likasinnade ökar vi vår självkänsla. De primära gruppstillhörigheterna är etnicitet, kön och ålder. Eftersom dessa syns på en gång är de avgörande för oss.⁵⁰

I ett av Akramis experiment, där det gäller för försöks personerna att svara snabbt på vissa frågor och har tid för reflektion på andra blir resultatet att, de svar där det finns tid för reflektion inte är fördomsfulla och de svar som getts snabbt oftare är det.⁵¹

⁴⁹ T. Lindholm, "Klassiska problem i modern skepnad" i *Diesen m f l Lighet inför lagen 2005*: 448-456

⁵⁰ N. Akrami, " *The interplay of personality, cognition and socialpsychology*", 2005:15-20,

⁵¹ *Ibid.* 2005:27

För att bli mindre fördomsfull är det således viktigt att vi är medveten om våra stereotyper och tänker på hur vi handlar i olika situationer. Akrami, menar även att personer som har svårt att tycka om andra människor bär på mer fördomar än andra. Personer med personlighet av vänlighet och öppenhet är mindre fördomsfulla.⁵²

8. INVANDRARES KRIMINALITET OCH MEDIAS NEGATIVITET

8.1 Brottslighet bland personer födda i Sverige och i utlandet

Det är viktigt för mig att påvisa om invandrare oftare förekommer inom kriminalitet eller upplevs göra det, eftersom vi bygger stereotyper och illusorisk korrelation utifrån vår förförståelse och tidigare erfarenhet. Illusorisk korrelation bygger på att vi kopplar ett begrepp till något negativt. I det här fallet att man kopplar invandrare till kriminalitet. Har man dessutom exempel att referera till kvarstår den uppfattade stereotypen.

Det har gjorts två stora studier i Sverige angående brottslighets bland personer födda i Sverige och utländska svenskar. Den första studien gjordes 1985-1989. Den nya studien inkluderar åren 2001-2005. I samhället har det mellan de olika studierna skett en ekonomisk förändring. På åttiotalet var ekonomin god. Under nittiotalet och till viss del på tvåtusenålet har vi haft en ekonomisk kris. De invandrare som kom till Sverige på åttiotalet var många arbetsinvandrare, medan de invandrare som kommit de sista åren är flyktingar från krigsdrabbade länder. Närmare 300 000 invandrare har flytt hit från och med den första till den andra studien gjordes. Antalet människor som föddes i Sverige med utländska föräldrar eller en utländsk förälder har även de ökat sedan första studien.

Studierna omfattar vardera personer folkbordförda i Sverige i åldern 15-51år. Det innebär 4,4 miljoner individer i varje studie. I den första studie var det 60 procent av de svenskfödda med svenska föräldrar, som registrerats för brott. En fjärdedel var utrikes födda och 20 procent, med en eller båda föräldrarna utlandsfödda. Den första studien visade att det var dubbelt så vanligt att utländskt födda registrerade för brott och det var 1.5 gånger vanligare att personer med utländska föräldrar, men som själva var födda i Sverige registrerades för brott. De som har en svensk och en utomlands född förälder är det 1.4 gånger vanligare att vara registrerad

⁵² N. Akrami , ”*The interplay of personality, cognition and socialpsychology*”, 2005:55-56

för brott. Den specifika brottsgrupp som är överrepresenterade av personer med en utländska förälder och en svensk är de typiska ungdomsbrotten, ringa narkotikabrott, skadegörelse, rattfylleri, brott mot vapenlag och knivförbud.

En punkt som är viktig att framföra är att det är sex gånger vanligare att personer vars familj innehar socialbidrag är registrerade för brott. Om man likställer jämförelse grupperna som begått brott efter samma kön, ålder, utbildning och förvärvsinkomst visar det sig att utlandsföddas överrisk i den första studien minskar från 2,5 till 2,1 och de med utländsk födda föräldrar från 2,0 till 1,5. Däremot förändras inte den grupp med en svensk förälder och en utländsk född förälder, vilket troligtvis beror på att denna grupp redan från början är lik den med två svenskfödda föräldrar.

Trots invandring av flyktingar och dålig ekonomi har inte siffrorna av invandrarbrott ökat så som man skulle kunna tro i de olika studierna. För dem som är födda i Sverige med en eller två föräldrar födda utomlands, har ökningen gått från 1,5 till 1,6. För de utrikes födda har det ökat från 2.1 till 2.5.⁵³

Problem i de flesta studier är att man har svårt att definiera vem som är invandrare. Ska man exempelvis räkna in personer som är födda utomlands, men har svenskt medborgarskap, ska man räkna in ungdomar som har utländska föräldrar, men själva är födda i Sverige.

Granskning av brottslighet innebär även det problem. Det finns nämligen ingen statistik över den faktiska brottsligheten bland ungdomar. Det som finns är statistik över misstänkta personer och över dömda personer. Det begås även brott som aldrig uppdagas, som det således inte finns någon statistik över.

För att dra slutsatsen att invandrare begår fler brott än svenskar, måste man även utgå ifrån att risken att bli upptäckt och anmäld är densamma som för svenskar. Det förekommer troligtvis risk för att invandrare uppmärksammas och selekteras av polis och av omgivning vid anmälan. Det är viktigt att påpeka att hälften av de utländska lagförda ungdomarna kommer från våra nordiska grannländer

⁵³ J. Andersson & S. Holmberg, "Brottslighet bland personer födda i Sverige och i utlandet", BRÅ: 2005:17

8.2 Medias framställning av invandrare

Medierna har en stark roll i det svenska samhället. Media benämns i olika sammanhang som den tredje statsmakten. Frågan är om Medias påverkan alltid är av positiv verkan.

När media uppmärksammar ett brottsfall där gärningsmannen har invandrar bakgrund benämns denna etniska tillhörighet som en väsentlighet för brottet. Genom detta sätt att uppmärksamma invandrare skapas fördomar hos människor.

Media använder sig ofta av begreppet invandrare som en beskrivande faktor av en individ som inte härstammar från Sverige. Detta gör att den mänskliga faktorn försvinner från den aktuella personen. Invandraren blir istället till något abstrakt, som vi inte kan ta på.

Vi har alla fördomar rotade i oss. Media spelar på dessa fördomar för att stärka sina artiklar. Frågan är hur mycket vi påverkas och kan vi i viktiga yrkesroller, som domare i rätten stå fast vid vår objektivitet.

Mona Abou-Jeib har studerat hur media framställer invandraren.⁵⁴ I hennes studie granskar hon två tidningar, Svenska dagbladet och Aftonbladet. Hennes undersökning visar att media främst uppmärksammar invandraren inom områden som, bidragsberoende, brott och etnisk diskriminering. I frågor som rör invandraren beskriver media sällan människors ursprung eller kultur. Oberoende av vilken nationalitet som invandraren kommer ifrån, så beskrivs de lätt och slätt som invandrare.

Mona Abou-Jeib delade in artiklarna som rörde invandrare i olika grupper. Dessa var etniskdiskriminering, invandrare och brott, negativ integrationspolitik, invandrarna som tillgång, positiv integrationspolitik, vad svenskar och invandrare anser om varandra, samt att integrera sig.

Åttiofem procent av artiklarna som rörde invandrare förknippades med problem. Den bild som Svenska dagbladet och Aftonbladet ger oss av invandraren är därmed att invandraren vägrar att integrera, uppehåller bidrag och begår brott.

Orsaken till de negativa artiklarna om invandraren, tror Abou-Jeib främst beror på att tidningen vill skapa säljande artiklar. Inom journalistik är det de ovanliga och dramatiska som säljer. Forskaren förklarar även situationen med att journalisterna sällan har information från och kontakt med invandrare själva. Detta gör att fördomsfulla uppfattningar smyger sig in i artiklarna. Hon hänvisar till ett exempel där Aftonbladet skriver att 75-80 procent av alla

⁵⁴ M. Abou-Jeib, ” Media förstärker främlingsfientligheten”, *Tvärdrag* 2001:1, 18

gärningsmän har invandrar bakgrund. Verkligheten är att cirka tolv procent av alla invandrare registrerats för brott, enligt BRÅ:s undersökning.

9. RÄTTSPROCEDUREN

9.1 Rättegångsförfarandet

Jag anser att det är av vikt att förklara hur brottsmål går till i praktiken. Detta för att man ska förstå hur jag fört mitt resonemang kring teori och undersökning. De ärenden som jag analyserar i denna uppsats rör endast brottsmål. Brottsmål utreds i tingsrätten.

När ett brott begåtts utreds det av polisen. Polisen gör förhör, söker efter teknisk bevisning och undersöker brottsplatsen. Polisens arbete kallas förundersökning. Denna leds av en åklagare. Förundersökningar är sekretessbelagda.

Polisen och åklagaren kan lägga ner åtalet om det inte finns tillräcklig bevisning, vanligast är ändå att man väcker åtal. I tingsrätten prövas om den anklagade har begått just de brott som den står åtalad för. Vid mindre allvarliga brott kan åklagaren besluta om ett strafföreläggande om den anklagade erkänt och går med på att betala böter.

Rättegång kallas i andra termer huvudförhandling, här beslutas om den tilltalade finns skyldig eller inte och i så fall vilket straff eller så kallad påföljd som denne ska få.

Till rättegången kommer, domare, åklagare, den misstänkte, försvarsadvokat, eventuell målsägande och eventuella vittnen. Vittnen tas in en efter en för att inte påverkas av varandra och rättegångens utfall. Domarna är fyra stycken. Varav en är juristdomare, det vill säga utbildad i juridik. De andra tre är nämndemän. Nämndemän nomineras av de politiska partierna. De ska vara vanliga människor, med erfarenhet från olika områden.⁵⁵

Vid häktesförhandling bestäms om den misstänkta personen ska sättas på fri fot eller hållas kvar i häktet fram till rättegång. Detta bestäms av en domare och nämndemän i en rättsal. Det görs ett kort förhör av den misstänkta och sedan överlägger domaren med hjälp av nämndemännen. Faktorer som har betydelse för om man blir kvarhållen är, tidigare registrerad kriminalitet, misstanke om att personen kommer fly undan sin rättegång,

⁵⁵ http://www.dom.se/templates/DV_infopage__793.aspx

eventuella straff och om man misstänker att personen kommer att återfalla i kriminalitet innan rättegången hålls.

10. EGEN STUDIE

10.1 Hermeneutikens riktlinjer

Innan jag redovisar min egen studie vill jag återkoppla till den hermeneutiska forskningstraditionen och hur jag använt mig av dess riktlinjer. Inom hermeneutiken är förståelsen en viktig del av arbetet, med den vet man vad man ska söka efter i en text. De ovan nämnda styckena om medias negativitet och om invandrares brottslighet tror jag kan vara faktorer som kan göra att nämndemän och domare har svårt att vara objektiva i sin bedömning. Jag tror att domare och nämndemän påverkas av samhället i övrigt lik andra människor. Det kanske inte dömer människor olika medvetet, men omedvetet enligt teorierna om kategorisering, illusorisk korrelation och stereotyper. När media framhåller en negativ bild av invandraren borde vi påverkas av det och där vid bygga upp en negativ förståelse. Därtill besannas denna stereotyp för domare och nämndemän om personer med utländsk bakgrund oftare förekommer i brottstatistiken och där med också i rättssammanhang. Med detta resonemang bygger jag min hypotes av att det borde förekomma diskriminerande domslut. Den empiriska hermeneutiska forskningen belyser vikten av att framhålla väsentliga delar av rapporter, så att läsaren själv får vara kritisk till forskarens resultat. Därför har jag valt att redovisa åtta olika fall i uppsatsen, som jag anser vara jämförbara av min totala uppfattning av domar januari-juli 2006. Det är enligt det hermeneutiska synsättet av vikt att kunna se mer än det uppenbara i texter. Man talar om ”goodreason-essay-motiv”, vilket innebär att man ska kunna förstå motiv och bakomliggande orsaker till varför människan handlar eller säger som hon gör i den aktuella situationen. Jag ska efter min förmåga beakta detta synsätt och reflektera utefter det resultat och det jag utläst i domsluten.⁵⁶ Den hermeneutiska spiralen har en stor betydelse vid tolkning.⁵⁷ Enligt den ska man hänvisa till tidigare tolkningar och välja att återkoppla ett litet sammanhang till ett större och ett större sammanhang till ett mindre. Sammanhangen kan aldrig stå själva utan måste vara

⁵⁶ <http://www.infovoice.se/fou/>

⁵⁷ T. Thurén ”Vetenskapsteori för nybörjare”, 1993:50-55

återkopplade till varandra. I mitt resonemang kommer jag att återkoppla till tidigare forskning, det vill säga tidigare tolkningar. Jag har även valt att utläsa hela domslut för att kunna koppla de små sammanhangen, i detta fall själva domsluten till det stora sammanhanget, omständigheter kring domen och tvärtom.

10.2 Målbrott

Dom 1⁵⁸

Två bröder, 23 och 24 år med medborgarskap i Chile blev i april 2006 häktade för narkotika innehav. Den yngre brodern blev tagen vid medborgarplatsen i Stockholm med 19gram cannabis uppdelade i fyra redline påsar om knappt 5gram styck. Man fann även penningbuntar som omfattade 1250 kronor tillsammans. Polisen misstänkte narkotika försäljning och man gjorde senare en husrannsakan i mannens lägenhet. I lägenheten fann man mannens bror och ytterligare förpackad cannabis till en vikt av cirka 40gram och även en oansenlig mängd amfetamin. Så oansenligt låg att den var omätbar.

Den yngre brodern som blivit tagen vid medborgarplatsen tog på sig hela skulden och hävdade att hans bror inte hade med saken att göra. Båda bröderna visade positiva urinprov på narkotika. Den yngre brodern har sedan 2002 förekommit i fem avsnitt i belastningsregistret, vilka avser brott av mindre allvarliga slag. Dock har den yngre brodern haft fast jobb sedan ett halvår tillbaka som bredbandsinstallatör.

De båda männen blir båda häktade fram till rättegång, cirka två veckor. Den yngre brodern blir dömd till fyra månaders fängelse enligt narkotika strafflagen§1. Den äldre brodern blir fri från misstanke och döms inte till något straff.

⁵⁸ Mål nr: B 9490-06/ 2006-05-11, Stockholms tingsrätt

Dom 2.⁵⁹

En 28 årig man med ett typiskt svensk klingande namn häktas för narkotikabrott, innehav av 35 gram amfetamin. Mannen häktas i tre dagar och släpps sedan på fri fot. Fallet kommer inte upp i domstol förrän två år senare.

Mannen förklarar i rättegången att han dagen innan han blev tagen, köpt narkotikan av en person, som han inte vill namnge. Efter detta gick han hem till en kompis, där han förlägger narkotikan. Han möter därför upp sin kompis den aktuella dagen för att återfå sin narkotika. Spaningspolisen bekräftar denna överlämning, som skett utan att någon betalning av något slag har skett.

Straffvärdet på 35 gram amfetamin uppgår egentligen till cirka fem månaders fängelse. Det har förflutit två år sedan brottet och mannen inte har förekommit innan eller efter denna händelse i straffregistret. Mannen uppger att han numera är drogfri och har fast arbete och bostad. Mannen döms därför till skyddstillsyn och 120 timmars samhällstjänst, samtidigt som han måste underkasta sig den behandling och kontroll som frivården i samband med läkare kommer överens om.

Dom 3⁶⁰

En chilensk man har blivit dömd för stöld och fått två månaders fängelse. Mannen är 27år och har förekommit en gång tidigare i belastningsregistret. Till brottet finns flera vittnen.

Ägaren till den stulna väskan berättar, att de var ett sällskap på fem kvinnor som satt i hotell lobbyn. Hon hade sin väska stående bredvid sig på golvet. Plötsligt hör hon en annan kvinna bakom henne som skriker att någon har blivit av med sin väska. Kvinnan upptäcker då att det är hennes väska som blivit stulen. Hon såg några som sprang ut från hotellet och hon sprang efter och såg sin väska på trottoaren. Innehållet i väskan, mobiltelefon, mp3-spelare, mm fanns kvar.

Den kvinna som skrek till att någon blivit av med sin väska berättar att hon satt vid hotell lobbyn och pratade i mobil telefonen när incidenten inträffade. Hon hade sin handväska på bordet och sin dataväska på golvet. Hon såg när de två unga männen som tog väskan från den

⁵⁹ Mål nr: B 4456-04/ 2006-06-20, Stockholms tingsrätt

⁶⁰ Mål nr: B 11236-06/ 2005-05-23, Stockholms tingsrätt

andra kvinnan, komma in i hotell lobbyn. Hon identifierar dem genom klädsel och beskriver dem med ett utländskt utseende. Hon hörde att de två männen pratade med varandra på ett för henne främmande språk. Hon lade märke till att de tittade på henne och de kom sedan och satte sig bredvid henne. Hon tyckte att detta var lite underligt då det fanns gått om andra lediga bord. Hon uppmärksammade även att de lade stort intresse vid hennes väskor. Männen reste sig sedan och ställde sig i stället bredvid ett sällskap med fem andra kvinnor. Hon märker sedan att en av männen lägger sin jacka över en av kvinnornas väskor och hur han på detta sett tillgriper sig kvinnans väska. Det är vid detta tillfälle som hon skriker att någon blivit av med sin väska och hon ropar även till receptionen att någon ska stoppa männen.

Mannen som sprang efter den misstänkta jobbar i hotellets bar. Han berättar att han hört en kvinna ropa att någon stulit en väska. Han ser en man springa mot utgången och han börjar springa efter. Den misstänkta springer i väg ganska långt och han springer efter. Tillsist blir den misstänkta stoppad av en annan man som ingriper i situationen. Han kan då med hjälp av en vakt föra tillbaka den misstänkta till hotellet. Han är säker på att den man som sprang ut från hotellet är den man som gripits.

Den misstänkte mannen förklarar händelsen så, att han under dagen blivit förföljd av en man med turkiskt eller arabiskt ursprung. Han vet inte varför mannen gått efter honom och han fann inte någon polis att säga till. Han sa inte själv till mannen som förföljde honom, eftersom han inte behärskar det svenska språket. Den misstänkte berättar att han börjar blöda från ett sår ur benet och går därför in på det aktuella hotellet för att tvätta detta rent. Mannen som förföljer honom går efter honom in på hotellet. Plötsligt hör han någon som skriker till och mannen som förföljt honom springer ut. Han blir själv rädd och springer därför också ut från hotellet. Han har inte sett till någon väska eller varit inblandad i någon stöld. Han bevitnar att han är den man på övervakningsfilmen som går till höger om den man som han förklarar förföljt honom.

Tingsrätten gör följande bedömning efter att ha hört ovanstående redovisats att den kvinna som skrek till och varnade om stölden har lämnat en detaljerad beskrivning av händelse förloppet, gärningsmännen och deras beteende. Tingsrätten finner ingen anledning att tro att hon har misstagit sig. Den misstänkte har även själv vidhållit vid att det är han som syns på

övervakningskameran. Det är således styrkt att den misstänkta i samråd med en annan person har stulit målsägandes väska.

Den misstänkte har knappt en månad tidigare blivit dömd för framkallande av fara för annan och stöld, till villkorlig dom och böter. Tingsrätten anser även att det föreligger återfallsrisk efter avtjänat straff och mannen blir därför utvisad från landet.

Dom 4⁶¹

En 24 årig man med ett svenskt namn har blivit fälld för stöld och olovligt innehav av kniv till villkorlig dom och dagsböter.

Åklagaren har åberopat vittnesförhör med ordningsvakten för diskoteket Buddha bar, samt foto på den aktuella kniven. Ordningsvakten uppger att han som vaktchef tittat in över baren. Han såg då en kille, den misstänkta stå bakom två tjejer och titta ner i deras väska. Han ser hur denna kille ta något från väskan, en plånbok el liknande föremål. Han börjar därför gå mot killens håll, varpå killen snabbt avlägsnar sig från platsen och går mot toaletterna. När killen kommer ut från toaletten ber han honom vänta, medan han genomsöker den då han tror att killen lämnat plånboken där inne. Han ber killen visa vad han har i sina fickor. Detta vägrar killen göra. De går mot entrén och då upptäcker han att killen kastar en plånbok ifrån sig. Han tar upp den och tillkallar sina kollegor. När de står utanför entrén säger han till killen att han såg när han tog denna ur en tjejs handväska. Samtidigt dyker ägaren till plånboken upp, som upptäckt att det är hennes plånbok som har blivit stulen. När de visiterar den misstänkte finner de en kniv. När polisen kommer till platsen informerar han polisen att han även misstänker att den misstänkte har använt narkotika då hans pupiller är mycket förstorade. På rättegången pekar han ut den misstänkte som samma kille som han sett ta plånboken på Buddha bar.

Den misstänkte mannen berättar att han var på Buddha bar denna kväll. När han stod i kö på toaletten kom det ett gäng med vakter fram till honom. De frågade vad han hade i fickan. De påstod att han hade tagit en plånbok. De förde honom till entrén för att vänta på polisen. Då kommer en vakt springande med en plånbok. Samma vakt som tilltalade honom vid toaletten. Han anser allt befängt för han har inte tagit någon plånbok. Innan han gick till toaletten hade han varit på dansgolvet. Det är riktigt att han hade en kniv. Däremot hade han inte ansett att

⁶¹ Mål nr: B 5735-06/ 2006-05-05, Stockholms tingsrätt

det var ett vapen eftersom det var en liten kniv som var inbyggd i en tändare. Han hade köpt tändaren som en souvenir från Spanien.

Tingsrätten anser att ordningsvakten har lämnat en klar och tydlig redogörelse för hur händelse förloppet fortgått. Det har inte heller framkommit någon omständighet som tyder på att ordningsvakten inte skulle vara trovärdig eller att han inte skulle ha misstagit sig.

Angående innehav av kniv anser rätten att den misstänkte uppsåtligen innehaft en kniv.

Dom 5⁶²

Den dömda mannen har berättat att han av en slump träffat en person i staden som frågat honom om han ville delta vid en stöld. Han accepterade då att göra detta. Han berättar att han fick en special preparerad väska som skulle förhindra att larmet utlöstes om han stoppade det stulna godset i den. Han gick in i affären och tog den tröja som killen hade pekat ut åt honom. Utredningen fann stöd i det som den dömda berättade och med dessa omständigheter finner man gärningen som stöld även om tröjans värde inte uppgick till det.

Den dömda mannen har under ett halvår gjort sig skyldig till tre tillgreppsbrott, även om de tidigare brotten inte varit av allvarlig beskaffenhet anser man att ett kortare fängelsestraff ska utdelas.

Den dömda mannen som har ryskt medborgarskap döms till en månads fängelse och blir häktad fram till dess att domen vinner laga kraft och avser påföljd, eftersom man anser att det finns risk att mannen annars smiter från sitt straff eller återfaller i brott. Efter att brottet avtjänats ska mannen utvisas från Sverige.

Dom 6⁶³

En svensk 22-årig man har blivit dömd för stöld och narkotika brott, till skyddstillsyn/övervakning och narkotika avvänjande behandling. Mannen har tidigare

⁶² Mål nr: B 14641-06/ 2006-07-04, Stockholmsstingsrätt

⁶³ Mål nr: B 9845-06/ 2006-06-12, Stockholmsstingsrätt

förekommit under åtta avsnitt i belastningsregistret. Vid det här tillfället har mannen preparerat en kartong, för att inte utlösa larmet och stulit jackor till ett värde av 5594 konor.

Mannen berättar att han har ett hasch missbruk som han behöver få vård för. Han har även förlorat sin mor nyligen, vilket påverkat honom psykiskt hårt. Mannen avser att flytta hem till sin farmor i Hällaström och han hoppas att kontakten med frivården där ska fungera bättre än vad kontakten i Stockholm gjort.

Under denna dom nämns inte häktningstiden.

Dom 7⁶⁴

En 29-årig man med utländskt namn har blivit dömd till tre månaders fängelse för stöld, försök till stöld och narkotikabrott. Mannen har brutit sig in i ett café och stulit två backar med dricka och även försökt bryta upp en box med pengar. Mannen förekommer under 26 avsnitt i belastningsregistret sedan tidigare. Mannen har även missbruksproblematik. Mannen satt häktad fram till rättegång, i tolv dagar och blev åter häktad fram till dess att domen vann laga kraft.

Dom 8⁶⁵

Domen har fällt en 30-årig man med svenskt namn för snatteri, skadegörelse och narkotikabrott till en månads fängelse. Mannen har tidigare förekommit under 21 avsnitt i belastningsregistret. Han har tidigare tilldömts skyddstillsyn med särskild behandlingsplan. Behandlingsplanen följdes inte och straffet ändrades till fyra månaders fängelse. På grund av de nya brotten har vederbörande suttit häktad ett dygn.

Den dömda mannen anför att han den aktuella natten, var på väg hem från sin flickvän. Han hörde då ett larm som tjöt från en avtagsväg. Han vek då in på denna gata för att se efter vad som pågick. När han var ungefär tio meter från butiken kom polisen. Han gick då fram till polisen och berättade vart larmet hade gått och att det inte var han som hade förstört rutan.

⁶⁴ Mål nr: B 8386-06/2006-04-24, Stockholmstingsrätt

⁶⁵ Mål nr: B 7924-06/ 2006-06-12, Stockholms tingsrätt

Ett vittne som bor mittöver gatan berättar att han den aktuella natten hade hört dunsar mot ett fönster. Han gick för att se efter. Han såg då en man stå och slå på butiksfönstret till en guldsmedsbutik på andra sidan gatan. Han ringde polisen och under tiden hör han hur bankande fortsätter. Närpolisen kommit till platsen ser han att dessa pratar med samma man som tidigare bankat mot guldbutiksfönstret. Det är härmed styrkt att den dömda har gjort sig skyldig till skadegörelse.

I domen angående snatteri erkänner det misstänkta brottet. Däremot förnekar han åtalet, narkotikabrott. Den dömda förklarar följande. Han hade gått en promenad med en kompis. Kompisen hade under promenaden frågat honom hur mycket tio rohypnol tabletter kostade. Han svarade att han inte visste detta. Han förklarar att han inte hade några tabletter på sig. Han visste inte heller om att hans kompis hade tabletter på sig.

Förhör har gjorts med den aktuella polisen i ärendet. Civilpolisen hade gått bakom den misstänkte och hört samtalet mellan de båda männen. Han hörde att kamraten till den misstänkte hade varit intresserad av att köpa tabletter och att han bland annat frågade om priset på tabletterna.

Senare greps de båda männen på en tvärgata och då hade kamraten till den misstänkta en karta rohypnol i handen. Detta bevisar att den misstänkte har gjort sig skyldig till narkotikabrott.

10.3 Faktorer som talar för och emot diskrimination i domsluten

Tabell: Dom 1 och 2, narkotika innehav

BROTT	BELASTNINGS REGISTRET	HÄKTAD/ ANHÅLLEN	EGET BOENDE	ARBETE	YRKAT MISSBRUK	PÅVERKAD VID TILLSLAG	STRAFF
(U) Narkotika strafflagen 1§1st 6p	5 avsnitt	Ca 4v	Ja	Ja	Ja	Ja	4 månaders Fängelse
(S) Narkotika strafflagen 1§1st 6p	0	3dg r	Ja	Ja	Ja, Närliggande missbruks Problematik	Ja	Skydds tillsyn m. sambällstjänst 120h

Faktorer som talar för diskriminering i dessa jämföranden är att den svenska mannen hade en betydligt kortare häktningstid än den chilenska mannen. Den svenska mannen blir släppt efter tre dagar, vilket är brukligt när man inväntar häktesförhandling. Den chilenska mannen däremot blir häktad och sedan anhållen fram till rättegång

Varför man i det fallet med den svenska mannen inte anser att det är nödvändigt att häkta honom kan för mig verka orättvist. Det borde anses vara lika stor risk att denna man återfaller i brott som det är för den chilenska mannen. Dels har den svenska mannen själv ett missbruk, som han troligtvis återfaller i. Dels är ett innehav på 40gram amfetamin att se som allvarligt. Den svenska mannen döms till samhällstjänst 120 timmar, vilket knappt innebär tre veckors arbete, samt skyddstillsyn och missbruksvård. Den chilenska mannen som troligtvis också innehar ett visst missbruk, då han var påverkad vid tillslaget döms ändå till fyra månaders fängelse och får inte chans till skyddstillsyn, samhällstjänst eller vård trots fast arbete.

Det ska nämnas att 40 gram amfetamin i dagens läge är värt uppemot 8000 kronor, medan cannabis värdet på 60 gram är cirka 2000-2500 kronor. Mannen med svenskt namn hävdade att han skulle ha narkotikan för egen del. Jag anser ändå att man borde beakta om inte mannen haft som avsikt att sälja narkotikan vidare, eftersom en dos på 40gram amfetamin är väldigt hög. I den svenska mannens fall gjorde man inte heller en husrannsakan, vilket man däremot gjorde i den chilenska mannens fall.

Faktorer som talar emot diskriminering är att vid en närmare studie av domen ges anledning till respektive straff. Mannen med det svenska namnet finns inte sedan tidigare i straffregistret. Därför släpps han fri efter tre dagar i häktet, efter att en häktesförhandling gjorts.

Att det förflöt två år innan fallet med den svenska mannen kom upp till rättegång är den bidragande orsaken att denna dom förmildras. Det hade troligtvis blivit en fängelsedom om denna man hållits kvar i häktet och rättegången blivit av tidigare. Under de två åren som förflutit sedan brottet har denna man inte återfallit i brott, vilket innebär en mildare dom. Det ska nämnas att denna man självklart kan ha återfallit i brott, men däremot inte blivit upptäckt. Mannen har även fast arbete och bostad vilket är till fördel för en mildare dom. Har man ett stadigt jobb har man lättare att få samhällstjänst och övervakning. Den chilenska mannen hade ett fast jobb, men detta hjälpte inte honom då han haft flera tidigare domar på sig, även om dessa varit av lindrigare karaktär.

Det visar sig i denna dom som i flera andra, att om man kan styrka ett missbruk har man rätt att få vård och slippa fängelse. Det är upptill den misstänkta och dess advokat att hävda missbruk och behov av behandling i rättegången.

Tabell: Dom 3 och 4, stöld

BROTT	BELASTNINGS REGISTRET	HÅKTAD/ ANHÅLLEN	EGET BOENDE	ARBETE	YRKAT MISSBRUK	PÅVERKAD VID TILLSLAG	STRAFF
(U) Stöld 8 kap 1§	1 avsnitt	10 dagar till rättegång och tills dom vinner laga kraft	nej	Nej	Nej	nej	2 månaders Fängelse, samt utvisning
(S) Stöld 8 kap 1§ brottsbalken Brott m. knivlagen 1§ 1st samt 4§ 1st	0	Framkommer Ej	ja	Framkommer ej	Nej	Nej	Villkorlig dom m. dagsböter 50 à 130kr

Faktorer som talar för diskriminering är att trots att båda har blivit tagna för tillgreppsbrott och det finns vittnen till brottet i båda fallen döms den svenska mannen till villkorlig dom, medan mannen med ett utländskt ursprung döms till två månaders fängelse.

Den utländska mannen var inte ensam att begå brottet och det är inte han som har tillgripit sig väskan från kvinnan, enligt vittnen utan hans medarbetare som lyckades komma undan. Detta borde ha kunnat förmildra hans straff. Ser man till domarna 6 (övervakning och behandling) och 8 (1 månads fängelse) har dessa gärningsmän betydligt längre belastningsregister, men döms ändå betydligt mildare än denna chilenska man.

Faktorer som talar emot diskriminering är att mannen med utländskt namn har varit dömd vid ett tidigare tillfälle, medan den svenska mannen är ostraffad. Vilket förklarar den hårdare domen mot den utländska mannen.

Tabell: Dom 5 och 6, stöld

BROTT	BELASTNINGS REGISTRET	HÅKTAD/ ANHÅLLEN	EGET BOENDE	ARBETE	YRKAT MISSBRUK	PÅVERKAD VID TILLSLAG	STRAFF
(U) Stöld 8 kap 1 §	3 avsnitt	13 dg r till rättegång och tills dom vinner laga kraft	nej	Nej	Nej	nej	1 månaders Fängelse, samt utvisning
(S) Stöld 8 kap 1 § brottsbalken Narkotika Strafflagen 2 §	8 avsnitt	Framkommer Ej	nej	Nej	Ja	Framkommer ej	Övervakning 1 år, samt Skyddstillsyn med föreskrift att underkasta sig vård mot missbruk

Faktorer som talar för diskriminering är att de båda gärningsmännen begått liknande brott och använt sig av samma tillvägagångssätt, men ändå dömts olika. De har båda använt sig av preparerade väskor för att hindra att larmet i butiken ska utlösas. Den svenska mannen har tagit jackor till ett värde av cirka 5600 kronor. Han förekommer sedan tidigare i åtta avsnitt i belastningsregistret. Denna man döms till vård och övervakning.

Den utländska mannen har tillgripit sig en tröja vars värde inte uppgår till straffvärdet stöld, utan snatteri. Mannen förekommer under tre tidigare avsnitt i registret av mindre allvarliga slag. Trots detta döms mannen till en månads fängelse och utvisning.

Faktorer som talar emot diskriminering är att man i domen för den svenska mannen har hänvisat till ett hasch missbruk och har därmed dömt honom till vård och övervakning. Orsaken till att man valt att döma den utländska mannen för stöld fast att straffvärdet på varan inte uppnått till det, beror på att mannen har använt sig av en preparerad väska och i samråd med en annan person planerat brottet. Därtill har den utländska mannen varken jobb, missbruksproblematik eller stark anknytning till Sverige och därför döms han till en månads fängelse och utvisning.

Tabell: Dom 7 och 8, stöld

BROTT	BELASTNINGS REGISTRET	HÄKTAD/ ANHÅLLEN	EGET BOENDE	ARBETE	YRKAT MISSBRUK	PÅVERKAD VID TILLSLAG	STRAFF
(U) Stöld 8 kap 1§ Försök t. stöld 8§, 12§ 23 kap 1§ Narkotikastr. 1§ 1st 6p, 2§	26 avsnitt	12 dg r till rättegång och tills dom vinner laga kraft	Nej	Nej	Nej	ja	3 månaders Fängelse
(S) Snatteri 8 kap 2§ Skadegörelse 12 kap 1§ Narkotikastr. 1§ 1st , 1p	21 avsnitt	1 dag	Ja	Nej	Nej	Framkommer ej	1 månad Fängelse

Faktorer som talar för diskriminering är att man endast åtalar den svenska mannen för snatteri istället för försök till stöld, trots att ett vittne har sett den svenska mannen slå sönder en ruta till en guldsmedsbutik. En civilpolis har även vittnat för att mannen har sålt narkotika och man tog mannen när en försäljning genomförts. Mannen släpps efter att ha varit häktad i ett dygn och får emellertid bara en dom på en månads fängelse.

Den utländska mannen har enligt domen stulit två backar med dricka och försökt men inte lyckats bryta upp en box i hållande pengar på ett café. Denna man har haft narkotika på sig för eget bruk vid gripandet. Man håller denna man häktad och anhållen i tolv dagar och dömer sedan denna man till tre månaders fängelse trots de mildrare omständigheter jämfört med den svenska mannens situation.

Jämför man även detta fall med den chilenska mannen (dom 1), som fick fyra månader för narkotika försäljning märker man ytterligare skillnad. Varför får denna svenska person som har ett gediget brottsregister endast en månads fängelse jämfört med den Chilenska mannen, med tidigare små företeelser som får fyra månader. Man gör inte heller hos denna svenska man någon husrannsakan (likväl som dömd person i dom 2).

Faktorer som talar emot diskrimination är att åklagaren för den svenska mannens fall helt enkelt valt att åtala för mildare brott, varvid den svenska mannen helt enkelt fått mildare dom.

10.4 Sammanfattning av jämförande fall

Jag kan inte utifrån mina egna representerande fall påvisa att det förekommer diskriminering. Det förekommer skilda domslut i liknande fall, som gör att man vid en snabb granskning finner domar som verkar diskriminerande. När man studerar fallen närmare tydliggörs det att olika faktorer som, fast jobb, missbruk, ingen tidigare belastning och andra sociala omständigheter är anledning till att domen blivit mildare jämfört med en dom med samma brottsrubricering, men med avsaknad av ovanstående skäl.

Den enda skillnaden i mina representerande domar som inte kan rättfärdigas är den längre häktningstiden för den utländska personen i domslut 7 jämfört med personen i domslut 8. Båda har ett gediget brottsregister ändå blir den svenska personen släppt efter 1 dag i häktet och den utländska personen kvarhållen till fängelse straffet påbörjas.

11. AVSLUTANDE DISKUSSIONER

11.1 Jämföranden med tidigare forskning

I de omnämnda forskningsstudierna i denna uppsats har alla haft den slutsatsen att det förekommer någon form av diskriminering, till skillnad från min egen studie där jag inte kan påvisa detta.

I Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering finner man bland annat belägg för negativa stereotypa uppfattningar mot invandrare.⁶⁶ Man menar att orsak till denna inställning mot invandrare byggts upp av en mellaninstitutionell effekt, vilket innebär att diskriminationen växer och påverkar rättsväsendet från andra samhällsområden.

Skulle man applicera detta ställningstagande på min egen studie skulle man behöva reflektera kring en dold diskrimination och att det bakom de skilda domsluten ligger en annan orsak än vad man hänvisat till. Det skulle innebära att domare och nämndemän med hänvisning till, exempelvis socialsituation, narkotikamissbruk kan rättfärdiga diskriminering. Så till vida, att när en svensk man har fast anställning ser man detta som en utväg att döma till mildrare straff, men om en invandrare har fast jobb dömer man honom till fängelse med hänvisning till

⁶⁶ S. Jerzy, Är rättvisan rättvis? Statens offentliga utredningar 2006: 30

exempel, upprepande brottslighet. Detta är en intressant tanke, men självklart svår att forska kring. Här kan man bara resonera kring en risk situation, med hänvisning till olika teorier om hur människan fungerar.

I den tidigare forskningen beskrivs sammanhanget mellan stereotyper och grupptillhörighet, vilket innebär att man har lättare att ha fördomar mot personer i utanför gruppen och att man gärna tillrättavisar misstag ur den egna gruppen. Det skulle självklart ha varit av intresse att veta om nämndemän med utländskt påbrå varit representerade i de fall som jag refererat till ovan. Tyvärr fann jag ingen möjlighet till denna infallsvinkel, istället valde jag att göra en snabb granskning utifrån namnlistor av de domare och nämndemän som är anställda på stockholmsstingsrätt. Utefter detta enkla undersökningssätt visade det sig att av de 606 nämndemännen hade 61 utomnordiska namn, därmed gjorde jag en snabb slutsats att dessa har utländskt påbrå. Av de 100 domare som arbetar på stockholmsstingsrätt är det endast en som har ett utomnordiskt namn.⁶⁷ Även om detta är en spartansk undersökning kan man ha det i minnet när man reflekterar om dold diskrimination i domslut, risken till detta borde öka om personer med utländskt påbrå inte är representerade bland domare och nämndemän.

Det kan ligga sanning i den strukturella diskrimineringen tidigare forskning påvisar, eftersom vi inte kan frångå det faktum att invandrare har svårare att komma in i det svenska samhället. Förorterna är segregerade och att invandrare har svårare i skolan och att få jobb. Vilket i ledet av rättegångar gör att invandrare som står inför rätta inte har en socialstatus(arbete) som kan hjälpa dem att få en mildare dom, som övervakning, skyddstillsyn eller samhällstjänst. Således blir invandraren hårdare dömda som ett led av diskriminering i samhället i övrigt. Jag kan dock i ovanstående fall inte göra hänvisning för strukturell diskriminering, då samtliga av mina fall har likartad social situation. I likhet inför lagen, kommer man också fram till en övergripande negativ särbehandling av personer med utländsk bakgrund inom rättsväsendet.⁶⁸ Den främsta ståndpunkten är att personer med utländskt påbrå kan bli dömda på bevisningsmaterial som inte skulle döma en ursprunglig svensk person. Detta är även det svårt att bevisa, men självklart kan man reflektera kring en sådan situation i domslut 7 och 8 i min egen studie. I fallet med den svenska personen har man åklagat mildare, för att man med erfarenhet vet att det kan bli svårt

⁶⁷ Stockholmsstingsrätt, Jennie Bjugg

⁶⁸ Diesen Christian, Lernestedt Claes, Lindholm Torun, Pettersson, Tove (2005)

att fälla en svensk person med följande bevisning. I det jämförande fallet med den personen med utländskt ursprung kan man däremot yrka på en hårdare dom, för att man vet att det är lättare att få följande person dömd.

11.2 Egna reflektioner utifrån aktuella teorier

Min förförståelse var att jag skulle finna diskriminerande domar. Detta på grund av den tidigare forskningens resultat som påvisar att det förekommer diskriminering och med min kunskap om människans socialpsykologiska funktioner och samhället i övrigt. Mitt forskningsresultat stödjer inte dessa faktorer. Studien kan inte påvisa diskrimination i domslut, trots det faktum att jag ändrade min infallsvinkel på tillvägagångssättet att välja ut domar.

Självklart ska man ta hänsyn till att min uppsats inte är lika djupgående som den tidigare forskningen, samtidigt som jag har bristande juridiska kunskaper ändå tror jag att mitt resultat är relativt äkta. Jag vill inte förkasta tidigare forskning eller teorier, utan snarare vara pessimistisk till mitt valda tillvägagångssätt. Med min utvalda metod vill jag hävda att man enbart kan urskilja rättfärdigade skilda domslut. Detta resultat kan bara öppna vägar för reflektion kring strukturell och dold diskriminering, men kan inte påvisa dessa situationer. Utifrån den här slutsatsen vill jag reflektera kring en eventuell dold diskrimination kopplat till nämnda teorier, som även skulle kunna vara orsak till varför domare och nämndemän dömt till de skilda domsluten.

Kategorisering är ett inlärt beteende som vi anskaffar oss som barn. Vi skapar det dels med en egen uppfattning om omvärlden och dels beroende av vad andra människor anser.

Kategorisering är ett behov hos människan för att underlätta tillvaron. Genom att känna igen återkommande inslag och därmed veta hur vi ska handla, spar vi tid och tankeresurser. Vi lever i ett allt mer effektiviserat samhälle, vilket borde innebära att vi använder mer och mer av kategoriseringsfunktionen.

Enligt kategoriseringsprocessen påverkas vi främst av fysiska egenskaper när vi kategoriserar och av vilket sammanhang man befinner sig i när man möts. Utifrån det placerar man in den aktuella personen i en grupp och aktiverar den egenskap som man anser att den gruppen besitter. Invandraren har utifrån detta en negativ fördel i rättssammanhang. Enligt tidigare studier är det påvisat att invandraren är överrepresenterade inom vissa brottskategorier. Vilket

då innebär att domare och nämndemän oftare möts av misstänkta personer med utländskt påbrå i rätten, var på en negativ egenskap om gruppen är aktiverad i sammanhanget. Tidigare forskning har även visat att invandrare framställs negativt i media, vilket även det skapar en negativ förförståelse hos domare och nämndemän. Jag vill understryka det faktum att vi enligt teorin om kategorisering handlar automatisk och undermedvetet. Det handlar således om en omedveten handling. Vilket jag anser är av vikt, då min studie inkluderar domare som säkerligen är medvetna om invandrares utsatthet i samhället.

Hamiltons teori om illusorisk korrelation tydliggör ytterligare risken till diskriminerande handlingar. Illusorisk korrelation innebär att vi drar paralleller mellan ett utseende och en egenskap. Det är främst distinkta händelser som skapar ett illusoriskt tankesätt. I rätten presenteras ledamöter och nämndemän dagligen för diskontinuerliga situationer.

Återigen är risken att personer med utländskt påbrå påverkas negativt, då de är överrepresenterade inom brott. Sambandet blir här att utländskt påbrå är parallellt med kriminalitet.

Det är större risk att vi tänker enligt denna teori och även efter stereotyper om vi inte tillhör den aktuella gruppen och om det finns ett stort främlingskap till minoritetsgruppen. Vi har enligt dessa teorier lättare att tycka som egen gruppen och döma minoritetsgruppen. Enligt Weber känner vi inte enbart tillhörighet till egen gruppen genom ekonomisk likhet utan även utifrån faktorer som religion och påbrå.

Jag har tidigare nämnt att jag gjort en översikt av anställda nämndemän och domare i stockholmstingsrätt. Det verkar förefalla så att personer med utländskt påbrå inte är representerade bland nämndemän eller domare, vilket i så fall innebär att det inte finns en gemensam tillhörighet mellan den dömande gruppen och den grupp som överlag står till svars, vilket i så fall borde påverka utslaget.

Ovanstående resonemang innebär att domare och nämndemän handlat diskriminerande, men att detta inte kunnat utläsas ur domslut eftersom man hänvisat till en orsak som exempelvis, tidigare brottslighet, sociala omständigheter.

11.3 Slutsats

Min slutsats är att med min valda metod kan jag inte utläsa att det förekommer diskriminering i aktuella domslut. Däremot anser jag att det är av vikt att man beaktar risken för en eventuell dold diskrimination i domsluten och utvecklar mina reflektioner omkring detta. Jag tror även att man ska använda en annan metod, för att helt utesluta risken för diskriminering i domslut.

11.4 Vidare forskning

Det finns flera frågeställningar som har dykt upp under studiens gång, som jag varit intresserad av att gå in på men tyvärr varit tvungen att prioritera bort på grund av tidsbrist och begränsning av arbetet. Jag har valt att nämna delar av vidare tankar här, för inspiration för andra att studera kring.

Det har i min studie visat sig vara svårt att påvisa diskriminering. Något som jag tror är generellt kring all forskning om diskriminering. Därför vore det intressant att se om man kan utläsa diskriminering lättare om man personligen är närvarande vid rättegångar. Då har man möjlighet att avläsa känslan av diskriminering som inte går att utläsa genom att studera nedskrivna domslut. Vidare skulle intervjuer med dömda personer och deras upplevelse av rättegångar vara givande. Visserligen blir det återigen metodproblematik i aspekten av tolkning och man måste ifrågasätta ärligheten i intervjuerna.

Det slog mig när jag gick igenom sociala omständigheter, att inte alla misstänkta med ett missbruk hänvisar till denna omständighet i aktuell rättegång. Varför väljer man att inte göra det? Beror det på att man inte alls vill komma tillbukt med sitt missbruk? Kan anledning ligga i att man hellre erkänner sig kriminell än att man har ett missbruk man inte kan kontrollera? Yrkar invandrare i färre fall jämfört med svenskar till ett missbruk? Om det förefaller så, beror det i så fall på olika kulturella skillnader, att invandraren skulle anse att det är mer skamligt att vara missbrukare än kriminell, eller beror det diskriminerande faktorer hos åklagare?

När jag i början av min studie var i kontakt med personer inom rättsväsendet nämnde flertalet personer att det var en stor tidsbrist inom rättsväsendet. Jag har inte nämnt detta i min uppsats, men det allt mer effektiviserade samhället borde leda till att domslut blir orättvisa. Finns det

inte tillräckligt med tid för att göra förundersökningar och en noggrann rättegång, bör det absolut påverka oss att använda oss av våra stereotyper för att effektivisera oss.

11.5 Åtgärder

Den mest aktuella åtgärden mot diskriminerande domar, är att domare och nämndemän även representeras av personer med utländskt påbrå. Vidare bör domare och nämndemän informeras om risken till att diskriminera och utbildas där om.

Man kan resonera kring om domare ska få striktare riktlinjer i lagen, om eventuella straff. På detta sätt tas ansvaret från den enskilda domaren och skillnader i domar blir inte lika markanta. Exempelvis att dömda personer med missbruk, oavsett om dessa hävdar till det i rättegång eller inte döms till någon form av vård. Då undersöker man risken för att bara en del får chans till vård, samtidigt som man tar bort risken för att diskriminera någon i den kategorin. Visserligen blir detta svårt, då man bör se till individ anpassat straff för att motverka återfall i brottslighet.

12. KÄLLFÖRTECKNING

12.1 Litteratur

Asplund, Johan (1980) *Socialpsykologiska studier*, Stockholm: Almqvist & Wiksell

Angelöw, Bosse & Jonsson, Thom (2000) *Introduktion till socialpsykologi*,
Lund: Studentlitteratur

Bourdieu, P (1989) *Outline of a theory of practice*, Cambridge: Cambridge Studies:
in Social Anthropology.

Diesen Christian, Lernestedt Claes, Lindholm Torun, Pettersson, Tove (2005)
Likhet inför lagen, Stockholm: Natur och Kultur

Diesen Christian m.fl. (2005), *Processrättsligt perspektiv, om positiv och negativ
särbehandling i straffprocessen i Likhet inför lagen*, Stockholm: Natur och Kultur

Fiske, S.T & Taylor, S.E (1991) *Social Cognition*, New York McGraw Hill

Gadamer, Hans-Georg (1997) *Sanning och metod*, Göteborg: Daidalos

Giddens, Anthony (1994) *Sociologi*, Lund: Studentlitteratur

Gilje, Harald & Grimen, Nils (1995) *Samhällsvetenskapliga förutsättningar*, Göteborg:
Daidalos

Hinton, R Perry (2003) *Stereotyper, kognition och kultur*, Lund: Studentlitteratur

Kenrick T Douglas, Neuberg L Steven, Cialdini B Robert (2002) *Social Psychology,
unraveling the mystery*, Boston: Allyn and Bacon

Lange, Anders (1999) *Invandrare om diskriminering*, Stockholm: CEIFO

Lindberg, Ingemar (2002) *Det slutna folkhemmet*, Stockholm: Agora

Lindholm, Torun m. f l., *Klassiska problem i modern skepnad*(2005)Likhet inför lagen, Stockholm: Natur och Kultur

Lippman, Walter (1922) *Public Opinion*, New York: Harcourt Brace

Lodén, Anna-Lena (1999) *Svenskarna först*, Stockholm: ATLAS

Merriam, B Sharon (1994) *Fallstudie som forskningsmetod*, Lund: Studentlitteratur

Stenström, Gabriel (2004) *Frikänd , fallet Joy Rahman”*, Stockholm: Natur & Kultur

Thurén, Torsten (1993) *Vetenskapsteori för nybörjare*, Stockholm: Runa förlag

Tydén, Mattias & Svanberg, Ingvar (1999) *Hur svensken blev svensk och invandraren främling*, Studentlitteratur, Lund

Weber Max(1947), *The Theory of Social and Economic Organization*, New York: Henderson and Parsons

Hamilton, D.L.& Trolie, T.K. (1986). *Stereotypes and stereotyping: An overview of the cognitive approach*, Prejudice, discrimination and racism, New York: Academic Press

Brigham. J-C (1971) *Ethnic stereotypes*, Psychological Bulletin

12.2 Rapporter

Akrami, Nazar (2005) *The interplay of personality, cognition and socialpsychology*, Uppsala universitet

Andersson, Jan & Holmberg, Stina (2005) *Brottslighet bland personer födda i Sverige och i utlandet*, BRÅ:17

Reyes, Paulina de los (2002) Vardagsdiskriminering och rasism i Sverige, Integrationsverkets rapportserie: 13

Sarnecki, Jerzy (2006) Är rättvisan rättvis? Rapport av utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering, Statens offentliga utredningar: 30

Schelin, Lena (2004) Brottsutvecklingen i Sverige (Olaga diskriminering), 2001-2003, BRÅ-rapport:3

Soininen, Maritta & Etzler, Nils (2006) Partierna nominerar, exkluderingens mekanismer - etnicitet och representation, SOU:53

Wetherell, Magaret (2002) Identities groups and social issues, The open university, SAGE

Etnisk och religiös diskriminering inom rättsväsendet - sammanställning och analys av anmälningar till ombudsmannen för diskriminering, DO:2003

12:3 Artiklar

Arnstberg, Karl-Olov (2006) "Fötter med rötter", *TEMA*: 3.

Berrios, Gerardo (2005) *Socialpolitiskdebatt*: 2.

Engström, Gunnar (2005) "Sitter oskyldiga i fängelse - hur fungerar brottsmålsprocessen?" *Tidskrift för kriminalvård*:3-4

Abou-Jeib, Mona (2001) "Media förstärker främlingsfientligheten", *Tvärdrag nr 1*

Pripp, Oscar (2004) "Det måste vara någonting annat", *I&M*:1

Wolters, Staffan (2001) "Lita inte på rättsväsendet", *Journalisten*: 6

12.4 Elektroniskakällor

http://www.dom.se/templates/DV_infopage_793.aspx

<http://www.infovoice.se/fou/>